

török szultán ellen, ki a pénzt, a helyett, hogy azt a párisi békekén követelt reformok, iskola-kötelezettség, adókönyvbeírás, stb. kivételére fordította volna, részint építkezésekre, háremjére és a ruméliai keresztények elnyomására használta fel. A krími háborúban tanúsított áldozatkészség és hathatós segítség most Európa részéről kizárták látszott. Végzetessé vált a csőd bejelentése, mert ez szabad kezét biztosított Oroszországnak Bosznia, Szerbia és a bulgár vilajetek ügyeibe való beavatkozására. Oroszország, mely minden alkalmat felhasználta, hogy a keresztény európai beavatkozásra adjon alkalmat, nyíltan támogatta ügyes ügynekei által. Az így kihívott mohamedán fanatizmus a *batak-i* mérszálásban tört ki, melyet Gladstone, állásának és befolyásának felhasználásával a kereszténység ellen elkövetett bűnnek kiáltott ki, s röpirata: *Bulgarian Horrors* Anglia népét elidegenítette a törököktől.

Ezalatt egy, a török történelemben nem ritka esemény teljesen új irányt adott egy időre Törökország politikájának, és ez némi tekintetben reményekre jogosította fel azokat, kik mint Anglia, Törökország fennállását Európában saját érdekében szükségesnek látták. 1876 május 30-ikán egy összeesküvés, melynek élén Midhat pasa állott, Abdul Azizt megfosztotta trónjától és helyébe unokaöccsét, Murad-ot ültette. V. Murad nevelése és hajlamai után itélve hivatala lett volna Törökország állapotát helyreállítani. Az európai műveltség iránti fogékonyságát Párisba való utazása alkalmával mutatta ki, a keresztényekkel szemben még herceg korában tanúsított viselkedése, türelmessége pedig bámulatraméltó volt kortársai előtt. Váratlan volt az uralkodó nyilatkozata a keresztény alattvalók jogai felől, midőn a reform-párt igyekezete még mindig az ó-mohamedán népesség, a vallásaitók és diákok, szofták ellenállásán szenvedett hájtörést. Tüntetések az európaiak ellen, véres támadások a keresztény lakosság ellen épen akkor öltöttek legnagyobb mértéket, midőn ez az álmódosító, szabadelvű szultán lépett a trónra, s midőn az állam sorsa teljesen az európai keresztény hatalmak jóakarattól függött Oroszországgal szemben. V. Murad azonban csak egy hétig volt épész trónralépése után. Habár az új-törökök tagadják, ma úgyszólván teljesen bizonyos, hogy Abdul Aziz rejtelmes halála, és egy fanatikus cserkész tisztnek még rejtelmesebb bosszúállása Huszejn Avni pasán, kit ez a volt szultán egyedüli gyilkosának tartott, teljesen megbizhatották V. Murad esztét. Melankolikus hajlama, állítólag rossz egészsége által, nagy mértékben fokozódott és napokat önkivületi tobzódásban és örvényben töltött. A kardvézés évszázados ceremóniáját hétről-hétre halasztották, míg végül Midhat pasa a seik-ul-islammal egyetértve detronizálta, s öccsét, Abdul Hamid herceget ajánlotta mint törvényes uralkodót.

Abdul Hamid herceg bátyja helyébe azonban nem juthatott minden további határozat nélkül. Az állam nyílt háborúban állott, a külföldi hatalmak pedig a keresztény felkelők pártját fogták a portával szemben és megkísérelték a török kormányt alattalóival kibékíteni, s ha ez nem sikerülne, fegyveres beavatkozást határoztak el. Szükséges volt ama reformnak végrehajtását biztosítani, melyeket a párisi béke követelt, de melyek eddig senki sem gondolt, szükséges volt az állam zilált pénzügyeit valahogyan rendezni, s végül az örökösön beavatkozó külföldi hatalmakat távolartani. Midhat pasa első sorban az új szultán nézeti felől akart biztonságot szerezni, mert tőle, mint abszolút uralkodótól függött minden. Nagy jelentőségű volt tehát azon lépése, midőn Muslu Oglu-ban felkereste Abdul Hamid herceget, tudomására adta V. Murad állapotát, s a miniszterek tervét, miszerint a seik-ul-islammal egyetértve őt akarják a trónra emelni. Abdul Hamidnak a következőket kellett megígérnie: 1. hogy haladéktalanul ki fogja hirdetni az új alkotmányt, 2. hogy állami ügyekben csakis felelős tanácsadóitól fog tanácsot kérni, 3. hogy titkárait, kik mint legközelebb állók legnagyobb hatást gyakorol-

ENVER BÉG, AZ ÚJ-TÖRÖK MOZGALOM EGYIK VEZÉRFÉRTIA.

hatnak rá, Zia beyt, Kemál és Szádullah beyt fogja kinevezni.

Abdul Hamid mind a három feltételbe beleegyezett, s mindent megígért, csak hogy hatalomra juthasson. Alig foglalta el azonban trónját, midőn a második pont teljesítését megtagadta, és oly emberekkel vette magát körül, kiket alkalmas eszközöknek gondolt az alkotmány létrejövésének megakadályozására. Soha alkotmányellenesebb szultánja nem volt Törökországnak. Midhat pasa terve már-már hajtörést szenvedett. Mindazok, kik őszintén kívánták a reformokat, aggodalommal néztek ama konferencia elé, melyet az európai hatalmak a szerb és bolgár zavarok miatt Konstantinápolyban voltak tartandók. Andrassy gróf híres jegyzéke, melyben a lázadó és zavargó vilajetek élére ellenőrző bizottság kinevezését sürgette, nem hagyott egerútát a törököknek kifogásokra és halasztásokra. Midhat pasa tudta, hogy a bizottságon fordul meg az európai, még meglevő vilajetek sorsa, azért Európa véleményét mindenáron Törökország iránt barátságosan igyekezett hangolni. Erre csak egy módot talált alkalmazni: ha alkotmányt és parlamentet biztosít számára. Kétségbeesettnek lehet tehát azt a harcot nevezni, melyet a ritka tehetségű és tetőtől-talpig becsületes hazafi a török szultán és pártja ellen folytatott. Azon beszédből, melyet Midhat a szultán számára trónralépése alkalmából írt, Abdul Hamid tervszerűen minden, a parlamentre, a keresztények egyenjóságára, a felekezeti közös iskoláztatására vonatkozó passzust kihagyott és Midhat határozott mondatait üres frázisokkal változtatta. A Midhat sürgette, az alkotmány pontjait meghatározandó bizottság összeülését napról-napra halasztotta, s végül oda igyekezett változtatni Midhat tervét, hogy ne egy mohamedánokból és keresztényekből álló bizottság, hanem a miniszterek alkossák meg a főbb pontokat, mert ezek felett teljes befolyása volt. Ezenkívül már uralkodásának kezdetén ama módszerrel igyekezett a neki kellemetlen emberektől szabadulni, mely később egész uralkodásának jellemző vonása lett: a tömeges száműzetéssel. Így száműzte Zia beyt, ki Midhat mellett egyike volt azon ritka tehetségű török államférfiaknak, kik országukat az európai műveltségnek akarták megnyerni. Ha Midhat pasának nem rég fia által Londonban kiadott egynéhány levelét olvassuk, vagy ha azon szerencsétlen áldozatok véleményét halljuk, kik mint Zia bey, kik néhány évvel ezelőtt kisázsiai száműzetésében kerestem fel, erőszakosan távolították el a fővárosból, megdöbbentő kép tárul elénk II. Abdul Hamidnak céltudatosan az alkotmány megsemmisítésére irányuló politikájáról.

De Midhat derék párhívei nem lankadtak. Ugyanazon a napon, midőn az európai konferencia Perában összeült, hogy Törökország utolsó európai birtokai felett végítéletet mondjon, az Aranyaszar túlóralán a szakadó esőben összegyűlt tömegnek ágyúddőre középette fölolvasták az alkotmányt ígérő császári iradót. A nép örömjongásban tört ki. Egy pillanatra mintha eltűnt volna a régi, százados ellentét a vallásfelekezeti között. Midhat pasa mint nagyvezér — hallatlan eset a török történelemben — felkereste a görög és az örmény patriarkát s a zsidó főrabbit és útjában a keresztény lakosság virágokkal szórta teli kocsját. Meghazudolása volt ez a menet mindamaz állításoknak, melyeket Európa, de különösen Oroszország a keresztények elnyomásáról Törökország ellen felhasznál.

Midhat pasa kis, eddig egyáltalán nem méltott röpiratában: *La Turquie, son passé, son avenir* megemlékezik e jelentős napról, s kiemeli, hogy a török alkotmány nem lehet oly szilárd, mint az európai, százados fejlődésén épült konstitúciók. De megerősödhetik, ha az európai hatalmak céltalan „pártfogási” kísérleteik és beavatkozásai helyett az alkotmányt a török néppel együtt ellenőrzni törek-szenek. E kölesönös ellenőrzés — úgymond — Oroszország keleti törekvéseit neutralizálni lesz hivatva. „Azok, kik az eseményeket figyelemmel kísérték, hamar azon tapasztalatra juthattak, hogy Oroszország semmitől sem retteg jobban, mint a török állapotok javulását.”

Az új török alkotmány főbb pontjai a következők voltak: Az oszmán ház legöregebb sarja szultán és kalifa, (Abdul Hamid e régi török felfogás ellen egész életén át küzdött, nehogy öse, Resád herceg, trónra jöhessen) ki felelősség nélkül uralkodik. Összes alattvaló ezentul csak oszmánul-nak nevezetessenek és teljesen egyenjogúak. Az állam vallása az iszlám, de megvédelmezi a többi elismert vallást is. A sajtó szabad. A török nyelv állami nyelv, és tudása államhivatalok elnyeréséhez kötelező. Biztosított a tulajdon és személyes szabadság, azonkívül a miniszterek ellen alkalmazható felelősségre vonás és vád alá helyezés joga. A népképviselőt válik törvényhozó testületé, mely évenként novemberben ül össze és trónbeszéddel nyitattik meg. A képviselők immunitása törvény által biztosított. A parlament ülések nyilvánosak. A képviselőház határozza meg a *budget*-t egy évre. Az elemi népoktatás kötelező mindenkire nézve. A képviselőket négy évre választják. Nem szabad állami hivatalokkal összekötöttek lenniük. Körülbelül 50,000 férfi lakosra esik egy képviselő.

Ha elgondoljuk, hogy a fentebbi pontok az 1876-iki török alkotmány pontjai, és Törökország állapotának kellett megfelelniük, melynek lakói vallás, nemzetiség és politikai aspirációk által egymás halálos ellenségei voltak, melynek lakói még jórészt *nomád* életmódot folytattak, s kiknek nagy része még azon hitben élt, hogy a szultán a föld felének ura, s a keresztényeket csak kegyelemből tűri, lehetetlen nem látnunk azon két lehetőséget, mely elé az alkotmány volt állítva: vagy ki kellett forgatnia Törökország lakóit középkori helyzetükből és átmenet nélkül európai eszmékkel betölteni amaz irt, melyet eddig a vallás foglalt el, azaz a XIX. század európaiságát megérteni képtelen Törökországot eszemlelmű és erkölcsileg tönkretenni, vagy magának kellett kártavár gyanánt összeomolnia. Törökországot egyetlen egy eszköz menthetné és talán mentheti meg: az igazságos, lánglelkű egyeduralkodó, mint II. Mahmud volt, ki vasakarátával és kitarásával legyőzheti az ellenállást saját országában, megszünteti a palota eszelen kötelezést és őszintén igyekszik a keresztények és mohamedánok közti ellentéteket kiegyenlíteni.

Abdul Hamid szultán az alkotmány kihirdetése után a reformok megvalósítása helyett mind céltudatosabban törekedett a Muslu Ogluban tett titkos ígéreteket megszegni. Elsősorban azonban Midhat pasát, kinek ez ünneplés fogadalmat tette, kellett eltávolítani. Hivatalos ügyben a palotába hivatta, egy gőzhajóra ültette és leszállította a Márvány-ten-

ger közepére, a hajó kapitánya pedig, ki további parancsokat nem kapott, Brindisiben partra szállította az ámulatba esett nagyvezért. A szultán alkotmány-sugallóját ugyan könnyű módon megszabadult, de az ígéretet beváltását remélő népet is ki kellett valahogyan elégteleníteni, a reformokat sürgető nagyhatalmak szemébe is port kellett hinteni, mint ezt Abdul Hamid 32 éves uralkodása alatt jól megtanulta s így nem maradt más hátra, mint a komédia teljességéért a parlamentet összehívni.

Soha sem gondolt Abdul Hamid ígértének megtartására, s a legelső alkalmat megragadta, melylyel a kényuralmat mérsékelni kívánó parlamentáris kormányformát megsemmisíthesse. E tervéhez méltó segítséget nyert szeretett barátjában, Ignatieffben, „a hazugság atyjában” és III. Miklós cáriban, ki a török reformok és parlament uralom hallatára saját országát már-már a szociálisták és nihilisták kezében látta. Az orosz államférfiak pedig jól tudták, hogy a parlamentáris kormányforma meg fogja szüntetni a keresztények elégtelenségét, sőt műveltségük révén kiváló oszmán hazafiakká fognak válni, s Oroszország beavatkozásainak leghatásosabb eszközét, vagy talán ürügyét, el fogja veszteni, s reménye, majdnem életföltétele: növekvő szárazföldi területének és kereskedelmének világforgalmi tengerpartot nyerni talán örökre megdő. Mind társadalom-politikai, mind gazdasági szempontból meg kellett Oroszországnak Törökországot támadnia.

Abdul Hamid a parlamentet, mely eltekintve 1877 márczius 27-én és április 10-én tartott üléseitől, melyben a külföldi hatalmak beavatkozását elvben visszautasította, illetőleg Montenegró területnagyságból követelését elvetette, az ígért reformok felett egyáltalán nem tartozott, az orosz háború kitörésekor feloszlatta, tagjait pedig száműzette. A berlini konferencia után pedig fokozatosan haladt elnyomó politikájában, melynek eredménye a mai Törökország: a politikai és társadalmi szabadság megsemmisülése, ezeknek ártatlan halála, a török hadsereg siralmas állapota, a takart csőd, Kelet-Rumélia és Kréta elvesztése, az örmény mérszálás, az arab felkelés, Egyiptom elvesztése, a macedóniai vérfürdők, stb.

A következőkben néhány szóban a mai török alkotmányról kívánék megemlékezni. Ez általánosan új-török mozgalomnak lett feltüntetve Európa előtt. Okait talán *belső* és *külső* jelzővel illehetjük. A *belső* ok a hadsereg és a nép között elterjedt elégedetlenség. A tisztek, katonák és állami hivatalnokok hónapok óta nem kaptak fizetést. Az új-török eszmék talán csak Konstantinápolyban érintették a felületet. Hosszabb ideig tartózkodtam a török fővárosban és minden lehető alkalommal megvolt nemcsak a néppel való érintkezésre, de sok oly titkos összeköttetések nyomára jönni, melyek Európa előtt mindig el voltak zárva, de minden kutatásom eredménye csak az volt, hogy a török társadalom az alkotmányos, parlamentáris uralomra nem érett meg. Kis-Ázsiában óriási az elégtelenség, de soha sem tört ki az alkotmányos uralom követelése formájában. Nem is segítene az a nyomorban szenvedő, együgyű, Európa eszméitől két századdal elmaradt népen. Állandó összeköttetésem a párisi, Sabah Eddin herceg, a szultán unokaöccse által szervezett új-török párttal, ugyancsak fentebbi véleményem meg erősítését eredményezte. Egy hónappal ezelőtt Ahmed Rizával, a párisi új-török párt vezérével Londonban személyesen beszéltem a politikai helyzet felől. Halvány sejtelmek sem volt ama események lehetőségéről, melyeket oly gyorsan új-török mozgalomnak kiáltottak ki, s melyeket ma az új-török párt is annak szeret elismerni.

Az alkotmány megadásának *külső* oka nem kevésbé fontos, mert enélkül Abdul Hamid, ki egy pillanattal sem gondolt őszintén az alkotmány felől, sosem engedett volna. E külső ok Edvárd királynak találkozására az orosz cárral Revában. Ez esemény ránk nézve különösen fontos, mert Németország befolyását Törökországban megdöntötte. A török szultán egyedüli támasza, alkotmányellenes politikájának sugallója Németország volt, melylyel szemben az angol befolyás a nép érdekét és a self-governmentet képviselte. Angolországnak

elsőrangú érdeke, hogy a Balkán és Egyiptom között egy erős, az orosz befolyásnak ellenállni képes mohamedán hatalom létezzék. Eme érdek indította Lord Stratford de Redcliffe-t arra, hogy Anglia segítségét a krími háborúban biztosítsa Törökországnak, ez indította Lord Beaconsfieldet arra, hogy a legutóbbi orosz-török háborúban az oroszok előrenyomulását Konstantinápoly felé az angol flotta felvonulása által megakadályozza.

A török alkotmány kivívása nem új-török mozgalom, melyet a szultán Németország segítségével, vagy hallgatag támogatásával könnyen elnyomhatott volna, de Angolország, Németországot kizárni igyekező politikájának diadala, mely ha a szultánnak oly tanácsadói akadnak, mint Midhat pasa volt 1876-ban és ha Angolország erkölcsi és anyagi segítségével csodákat tud művelni, talán végleg meg fogja oldani keleti a kérdést és Nagy-Britannia, melyet függetlenségre törekvő gyarmatai óriás jelentőségű kérdés elé állítandának, több bizalommal nézhet a jövő elé legalább Konstantinápolyt, Egyiptomot és Indiát illetően. A török alkotmány megadásán nem Törökország egyszerű belügyi kérdése: e ténnyől függhet Európa békeje vagy egy az eddigieknél is ekkeseredet-temben vivandó háború.

Dr. Germanus Gyula.

BORKIRÁLY.

Az Anakreoni Dalokból.

A fölket királyok közt
Szívem szerint csak egynek
Adozom hódolattal,
S ez Borkirályom.

Én áldott jó királyom,
Te vagy e szürke gömbnek
Föltétlen souverénje, —
Az örömkö, a jókedv,
A rózsaszínű mámor,
Az álmok és szerelmek,
A boldog önfeledtség
Mindenki által tisztelt
És szeretett király!
Minden fölket király közt
Te vagy az egyedüli,
Kit lantom kész örömmel
Magasztal és dicsőít.
Trónod: a teli horod,
Koronád: zöld borágak,
Könyved királyi palczád
Leveles szőlővessző.
S ragyogó udvarnépéd
Ezer színes bolondság.
Előtte, jól tudom, nincs
Vallás- vagy fajkülönbség,
Te szinte térdig gázolsz
A szabadelvűségben,
S a legfőbb méltóságot
Az kapja udvarodban,
Ki legtöbbet tud inni.

Én, a ki rangra, ezíme
Éltemben soh'se vágytam,
Ím, szinte észrevétlen
Már grófságú vivém fel,
S ha Isten élte s torokom
Tovább is bírt szuszszal:
Bolondság urodalmam,
A tréfás *Mókafalva*,
Egyszer csak arra ébred,
Hogy — herceg lett belőlem!

Endrődi Sándor.

PÉTÖRKE.

A szeme: két fekete csillag,
Nótáz, fityörész folyton a kaján,
Kis tarka gyilként ló-fut az udvarban,
S cseng a kacagás piros ajakán.
A pinceze virága, nap akkor ragyog rá,
Ha a körutakon eltekereg,
Hip-hop, a villamos csak csamog utána,
Ha iramra kél a Pétörke gyerek.

A rend sarki ura szálka szemében,
Szamárfület olykor kacagva mutat,
S ha hatalmi önkény álma kísérti,
Fellájitja rá az utcafiukat.
S ha magyar módra köcsere nem áll rá,
Rendet erővel aligha csinál,
S dúlnak az utcán gerillaharcok,
S Pétörke vezényli, az utcakirály.

A házban nevét remegve ejtik,
Urak, parasztek, ifjak, öregok;
Én büszke vagyok rá, engem szívébe
Barátul bevett a Pétörke gyerek.
Ott voltam én is jókedvű, csapongó,
Száguldtam a széllel a hegy tetéjén;
De egyszer... aztán megcsendesedtem —
Édes kis testvércém, be szeretlek én.

Téged a házmester-pincoze virágozt.
S altató dalt az Inseg zokogott,
Én a két hegyek felhőből jöttem,
S róvóm, mint te fogod, a nagy robotot.
Fényt a világra a mi agyunk áraszt,
Mi fáradságunk termel kenyeret,
Mégis a mi szemünk homályos a könyvtől —
De te csak kacagj még, Pétörke gyerek...

Kiss Menyhért.

A MOSOLYGÓ KÉP.

Elbeszélés.

Irta Zsoldos László.

Váczon történt ezernyolczszáznegyvenkilencben. Az oroszok jöttek a csöndes, püspöki városba, s a megrémült polgárság sietve dugdosta el értékesebb holmiját erre a hirre. A kinek ezüstje megmámsa volt, hamarosan összebuzgoyozta az almáriumból és elásta valami rejték helyen a kert végében. Mert hát veszett hírok volt az oroszoknak...

Élt Váczon akkoriban egy morózus aglegény, névszerint Pattkó János uram. Még nem volt öreg ember és arról volt nevezetes, hogy mindig veszekedett. Ha nem akadt más, a gazdaasszonyába kötött bele; ha meg ebbe is beleunt, hát vendéget hitt magához, s a boros kancsó mellett akkor okvetlenül talált valami témát, a mi felől vitába elegyedjék a vendéggel. De úgy vitakozott, hogy az utczára kihallatszott a hangja. Kiabált, öklével verte az asztalt, hogy azt hitté volna, menten kidob a házból. El is neveztek tréfásan „harapós Pattkó”-nak.

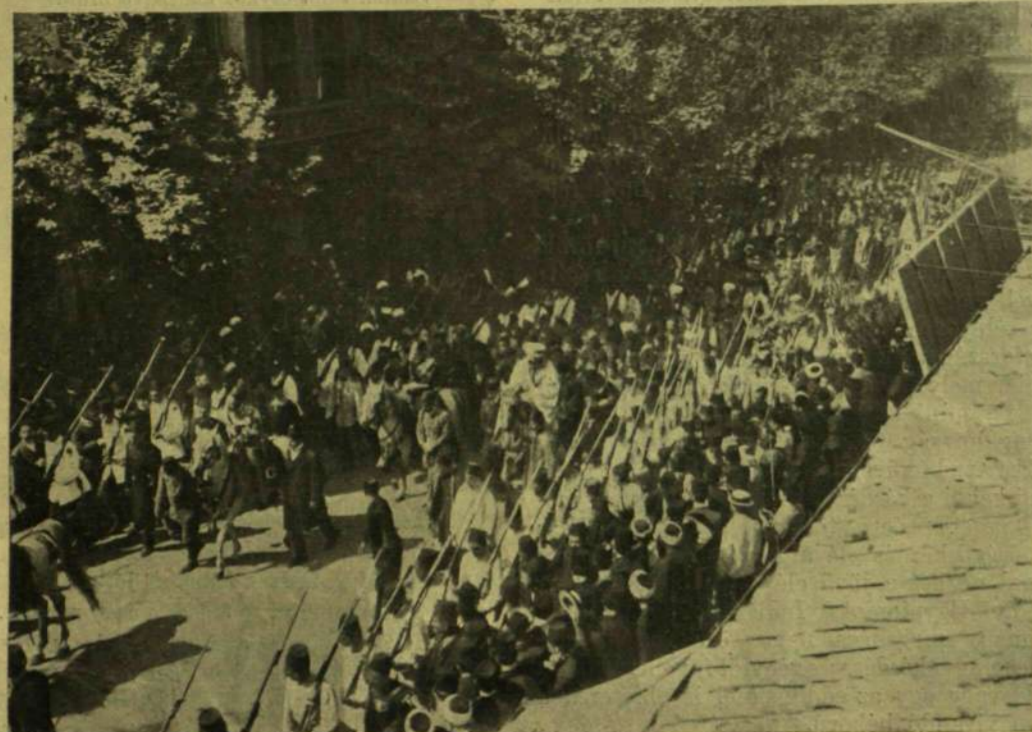
Pedig, ha esténként, a mikor már elaludt a ház, Pattkó uram behuzódott a maga egyszerű, üres és rideg hálópajtájába (mert olyan nagy volt ez a szoba), de hogy is volt harapós többé ez az ember. Lassan, komoran csoszogott oda himzett papucsában az öreg diófa-almáriumhoz, kivette felső fiókjából a képesos, kopott piros-plüss albumot és szinte félve, mintha tilosban járna, kinyitotta az első lapon. Azután hosszan, merőn, csöndesen és fájdalmasan nézte percekig a daguerreotyp képét, a mely arról az első lapról kaczerán és csábítóan feléje mosolygott.

Ennek az esti szemléződésnek rendesen az lett a vége, hogy Pattkó uram, a mikor már kellőképp teleszivta magát, mint vérrel a pióca, akkor azon módon, a mint elővette, vissza csukta az albumot a fiókba és nagyott szitt a fogán, ezt dünyögve:

— A keservit ennek az életnek, Malikám!
Ezek után visszacsoszogott az ágyához és lefeküdt. Bizonyos, hogy a daguerreotypról álmodott.

Az oroszok jötteknek híre az a mi aglegényünk is elásta a kertben, a vén hársfa alatt, a maga aprólékos kincseit. Azután, a mikor félelmes zsvajjal bevonult a sereg, ingujjban kiállt a háza kapujába és úgy várta peckesen a beszállásolást.

Jött is három tiszt. Két fiatal, meg egy őszbecsavarodott, nagy bajszú százados. Látszott rajta, hogy pályafutásában megakadt ember és ha csak a háború nem hoz neki szerencsét, holtig százados marad. Becsvágyát vesztett, kedvesezgett, maga-magán rágódó természet; káromkodó, mord, gyanakvó — az Isten

KIAMIL BASA, AZ ÚJ NAGYVEZÉR ÉS A SEJK UL IZLAM ÚTJA A MAGAS PORTÁRA.

is arra teremtette, hogy a «harapós Pattkó»-hoz kvártélyozzák.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy az orosz tisztok vandálok voltak. Ellenkezőleg; jó modorú, sima úri emberek, a kiknek első dolguk volt, hogy bemutatkozzanak a vendéglátó házigazdának és a mire szükségük volt, arra azt mondják: kérem. Ezt még Becsnikoff, az említett keserű-magvu, vén százados sem mulasztotta el.

Pattkó, a ki törte valahogy a francziát és ezen a nyelven beszélni is tudott velök, nem győzött csodálkozni rajta, hogy a gyűlöletes, vad muszkák ilyen tisztességtudóan viselkednek a házában. A tepertős túros csusza után még czuppantottak is, mintha csak gyerek koruk óta az lett volna a legkedvesebb ételük.

A szekaturából ennél fogva Pattkó János uramnál nem lett semmi; részint természetesen, sőt talán főként a respektus miatt is, melyet a házigazda így, az ellenség közvetlen közelében érzett. Hanem Becsnikoffot, a vén századosot, mégis megszékírozta Pattkó.

Igaz, hogy akaratán kívül és a maga rovására is, hanem azért mégis.

Este, vacsora után a két fiatal tiszt elköszönt hazulról; mulatni mentek valahova a többi tiszt közé. Becsnikoff Pattkóval otthon maradt a terített asztalnál.

Tera, a fogatlan gazdaasszony, új kancsó bort tett az asztalra.

A százados ásitást nyomott el a markával:

— Mondja csak, izé... Patkov úr, nincs magának valami francia hirlapja?

Patkov, azaz, hogy Pattkó fanyarul nevetett:

— Francia hirlapom, százados úr? Nincs. Összes francia nyomtatványom egy proklamáció Napoleontól.

— Napoleontól? Mutassa?

Pattkó fölkel.

— Bent van az albumomban, — mondta — az almáriumban. Kihozom.

Percz mulva visszatért a hálószobából, s a kopott, piros-plüs kötésű albumot letette Becsnikoff elé az abroszra.

— Tessék! — szól, és kinyitotta az albumot.

A százados elhúzta keze alól a könyvet.

— Ebben arcképek vannak, — mondta, és, megfeledkezvén Napoleon proklamációjáról, a képeket kezdte nézegetni futó pillantással a kötetben.

— Igen, — felelte fohászkozva Pattkó.

Becsnikoff most hirtelen az első lapra fordított. A másik pillanatban vadul pattant fel a helyéről:

— Hogy került ide ez az arckép?

Pattkó egy szempillantásnyi ideig tátott szájával bámult a századosra:

— Ez az arckép? Hasonlít talán valahijéhez?

KIAMIL BASA, NAGYVEZÉR.

A NAGYVEZÉR MEGÉRKEZÉSE A MAGAS PORTÁRA.

KONSTANTINÁPOLYI KÉPEK. — Eredeti felvételek után.

Az orosz rácsapott öklével az asztalra, úgy, hogy a poharak (ott volt még a tálcán egymás mellett a másik két tiszt pohara is) összekoczdáltak:

— Eh! hisz' ez Marsal Amália! A feleségem! Majd halkabban, megtörtén, szinte gyötöröde toldta hozzá:

— A volt feleségem. Pattkó egész testében reszketett. Sápádtan kérdezte:

— A volt feleség? Hát meghalt?

— Meghalt, — válaszolta visszaülve helyére, sötéten a másik, — megcsalt; megöltem. Kije volt önnek? Mert igaz, magyarországi volt. Rokona?

Pattkó lassan felelt:

— Nem, a volt menyasszonyom...

... Már jóval elmúlt éjfél, a mikor a két fiatal tiszt hazajött a városból. De Pattkónál még mindig égett a világ. Ott ültek, a második kancsó bor mellett. Az asztalra könyököltek, és farkas szemet néztek. Csöndesek voltak. Csak olykor hörpintettek a pohárból, hallgatagon, mint a kiknek nincs mit beszélniök egymással. Előttük a kancsó mellett, a két pohár közt, a piros-plüs album feküdt, a mosolygó daguerreotíp képnél kinyitva.

SVÉD, NORVÉG ÉS DÁN BENYOMÁSOK.

A ki a nyári hónapokban pihenést és csendes nyugodalmasságot keres Skandináviában, jobban jár, ha a szép és tiszta levegőjű, kiránduló pontokkal is körülvett városokat látogatja meg, mintha egyenesen a természet ölébe veti magát. A természetet ugyanis főleg Norvégiában, már kikezdte a sok turista; zajuktól visszhangzanak a fjordok (ejtsd: fjórok) meredek, hegyfalas partjai s még inkább a fából épített norvég hotelek. A teliver turista pedig — tisztelet a kivételeknek — nem kellemes alkotása az Istennek. Kopogó cipőben jár, vasvégű botjával kis lyukakat ver a földre, akár a padlóba is, a szállodában csendet nem tart, kimeletet mások iránt nem ismer, követelő, stentori hangon beszél és rendelkezik — még az is, a ki az esztendő tizenegy hónapján át a legnyugodtabb nyárspolgárius életet éli városkájában vagy falujában. A mint azonban felesap turistának, egy másfajta specziés-évé válik a homo sapiens Linnének, a kibe az említett tulajdonságok egy csapásra beleköltöznek; mert mindez így illik a «természet hű fiához», az «egyeslelkű, romlatlan emberhez», a kit «még meg nem rontott a kultúra.»

Nem így áll a dolog a városokban. Itt még csend van, s az ismert vereskötésű könyvet, a Baedekert, ezt az utazók jelvényét, alig-alig látni a járókelők kezében.

Svédország, Norvégia és Dánia — többek között egységes kép alakjában szokott megjelenni a magunkfajta, innen messzire lakó ember gondolatvilágában. Azokat a körülírt határokat, melyek e nemzeteket jellegzetesen széjjel választják, de azokat a tulajdonságait is, melyek teljességgel közösek bennük, csakis itt a helyszínen, néhány heti szemlélődés és megfigyelés után ismerjük fel. Pillanatnyi, elkapott apróságokból, melyek egészen maguktól adódtak, a melyeknek előkészítésére, inszenálására nincsen se idő, se mód, sokkal jobban ismerhetjük meg valamely nemzet pszichológiáját, érezeit és fogyatkozásait, mint egy hónapokon át előkészített ünnepies alkalom adtán. Nem is epost kívánok tehát írni az északi germán nemzetekről (jól lehet ezt is megérdemelnék), csupán néhány epigrammot feljegyezni.

Az első bemutatózás minden országban a vámvizsgálatnál esik meg: vagyis öt perc se telt el s már hivatalos dolgod volt az illető országgal Rügen szigetéről elindulva, Trelleborgban éri a hajó a svéd partot. A podgyász-hordó, kit felintettem, azzal állít elem, hogy leveszi a sapkáját és jónapot kíván. Beviszi a pakkomat a fináncz elé (a kire kardot kötni ugyan kinek jutna itt az eszébe!) — ez is azt mondja, hogy jónapot és temérdek dolga közt minden egyes utasnak, ki eléje kerül, illetelmesen szalutál. Bevallom, már azt hittem, hogy itt engem félreismernek; talán valami hivatalos személynék tartanak, mert hát miért köszönne egyébert itt mindenki, a kivel csak dolgom akad? Nos hát azért és csakis azért, mert ebben a három országban két ember soha nem érintkezik egymással a nélkül,

A SZOFTÁK FELVONULÁSA A JILDIZ-KIOSZKHOZ.

hogy ne köszöntenek egymást. A villamosra felszálló utast is rendszerint megsalutálja a kalauz. És ez az, a miben e nemzetek any-

nyira kiválóak, ez az, a miért rögtön jól érzük magunkat köztük, hogy itt a legkisebb, a legjelentéktelenebb ember is: jól nevelt ember.

Bárkit, ha felvilágosításra felkérünk, már a mint feléje irányozzuk lépteinket, az illető megáll s még mielőtt tán magunk megtettük volna, megelőz benne: ő veszi le a kalapját a közeledő előtt. Ha pedig kételkedik a saját magyarázata foganatjában, szívesen megteszi, hogy elkíséri az embert a kívánt czélhoz. Krisztiániában történt meg velem, hogy nem bírtam feltalálni, a Baedeker nyomán se, a régi IX. századbéli Wikingek hajóját. Végül megszólított egy magam formájú embert, lenne szíves útbaigazítani. És Rolf Wiborg Thune — így hívták az illető urat — nem érte be a szóbeli segítséggel, hanem eljött velem személyesen és a nagy műveltségű norvég építész-mérnök érdekes és kimerítő történelmi és hajóépítészeti felvilágosításokat adott a régi alkotmányról. Ezzel elbucszunk. Délután váratlanul előáll az én szíves kalauzolóim, kijelenti, hogy szabadá tette magát s ezután is, Krisztiániában való tartózkodásom egész ideje alatt minden szabad percét az én kalauzolásomra fordította. Hiába szabadkoztam; ő ezt hazája vendége iránt való kötelességének ismerte. A mikor pedig ezt egy másik norvég úrnak elbeszéltem, ez azt igen természetesen találta. Legyünk őszinték, melyikünk vállalkozik, főleg a ki kenyérkereső pályán van, hogy az első külföldi embert, a ki őt megszólítja, állandóan kisérgesse?

Ennek az imént említett «másik úrnak» kíséretében — egy lángoló lelkű, rokonszenves fiatal ember volt, a ki valamelyik minisztérium szolgálatában állott — a storthingot is meglátogattam, a norvég képviselőházat. A képviselők száma 123. A városok 41, a vidék 82 képviselőt küld be, a kik választókerületük neveinek betűsora szerint helyezkednek el székeiken, melyek semmiben sem különböznek a miniszterek székeiktől. A hely, a melyen állottunk, ékezőszólvá tette. A «genius loci» elkapta magával. Nagy lelkesedéssel beszélt el az «1905 június 7-ét, ezt a történelmi jelentőségű napot, a melyen a norvég képviselőház «működésén kívül» helyezte II. Ószkárt. (Egy tény, melyet a svédek — nem alapítványul — legalább is nagy gyengédtelenségnek tartottak az akkor már nagyon beteges, ősz király iránt.) Azután töviről-hegyire elmondta az én szíves vezetőim, mint szavaztatták le a nemzetet magát s mint hagyta helyben a nemzet 363,000 szavazattal 182 ellenében a storthing határozatát. Szinte visszaélve magát azokkal, az időkbe, beszélt tovább, mint volt a katonaság a norvég-svéd határra koncentrálván,

TÜNTETŐK PÉRA VÁROSRÉSZBEN.

KONSTANTINÁPOLYI KÉPEK. — Eredeti felvételek után.

várva: mi lesz? Köztük volt ő is, mint tartalékos tiszt. Tudjuk, hogy nem lett semmi. Oszkár király fejedelemhez illő méltósággal fogadta detronizálását s a trónnak háza valamely tagja által való betöltését kereken visszautasította.

A storthing egyik termében nagy arcképgyűjtemény lóg a főtalon. Az akkori képviselők arcképei ezek: valamennyi a Svédországtól való elszakadás mellett szavazott. A terem másik két falán olajfestményeket látni: az akkori államügyi miniszter, Michelsen s a verdiktumot kimondó storthingelnök: Bernaer képei ezek.

További beszélgetésünk folyamán a magyarországi dolgokra is rákerült a sor. Nagyon nagyra vittük és igen jól esett nekünk, — mondá szíves kalauzolóm — hogy a magyar nemzet az elsők közt volt, melynek egyes körei szerencsevánatuknak kifejezést siettek adni a Svédországtól való elszakadás első nagy óráiban. És annál kevésbé esik nekünk jól magyaroknak, hogy a norvégok, jelesül legkiválóbbjaik egyike, Björnsterne-Björnson részéről oly sok alaptalan vád, sőt egyenesen rágalmaszások számba menő támadás ér bennünket — folytattam a beszédet én s ezzel kihúztam a zsemből Máday Endrének „Lettre ouverte à monsieur Björnsterne-Björnson au sujet de l'oppression magyare” című higgadt érveket és statisztikai bizonyítékokkal megírt alapos czafolatát, kérve annak elolvasását. Ennek a „nyílt levél”-nek egy példányával még odahaza fegyverkeztem fel s Norvégiában eleinte állandóan magamnál tartottam készletben. Csakhogy nem volt rá szükség. Megnyugtató-sunkra szolgálhat az az ítélet, melyet Norvégiának kivétel nélkül minden művelt embere mond Björnson politikai működése felől. Sok helyen érdeklődtem ez iránt, a válasz mindenkor ugyanaz volt. A mennyire tisztelik őt, mint nagy költőt, ép oly kevésbé becsülik őt működésének minden egyéb terén. „Minden lében kanál”-nak tartják, a kit nem restellenek maguk is ha kell, alaposan meglecselezni. A legalaposabb leczkét éppen Michelsen miniszterrel kaptam, a ki az 1905. évi szakadásnak voltaképeni kezdeményezője, lelke s végrehajtója volt. A szakadás előtt Björnson igen opportunus módra viselkedett; színt nem vallott, amolyan se hideg se meleg módra viselkedett; várta, mint dől el a dolog. A mikor azonban a szakadás befejezett ténynyé vált, a következő pathetikus sürgőnyt küldötte Michelsennek: „elérkezett a pillanat, a mikor mindnyájunknak össze kell tartania”. Michelsen sürgőnyi válasza pedig így szóló Björnsonhoz: „elérkezett a pillanat, a mikor ön fogja be a száját. (Norvég nyelven erősebben hangzik a mondat, körülbelül úgy, mint az ismert német kifejezés.) E két sürgöny szövege szinte szálló-igévé lett azóta Norvégiában; az egész ország ma is mulat Michelsen válaszára és — Björnsonon.

Tapasztalataim alapján mondhatom, hogy Björnsterne-Björnson nem kell, nem is lehet, a norvég jellem típusának tartanunk, még kevésbé a norvég vélemény megszálltatójának; mint költő típusos kifejezője a norvég nemzet lelki világának, de csakis addig, a míg az érzelmek határain belül mozog, s nem higgadt megfontolás és férfias megbízhatóság terén. Pedig ezek az utóbbi vonások legalább is oly mértékben jellemzik a norvég nemzetet, mint a természet szemlélődéséből fakadó poetikus hangulatai.

Külső formáiban a norvég darabosabb, mint a svéd, s e tekintetben előnyben is van a közhelyszerű de indokolatlan felfogás szemében, mely a darabosságban valami értékes tulajdonságot, sőt a karakteresek jellegző attribútumát látja. A svéd udvariasabb, simább modorú a norvégénél, de az előkelő lelki tulajdonságok tekintetében semmiben sem marad el mögötte. Sokszor eszembe jutott Svédországban az én nagyon tisztelt Khernd Antal bátyám, a ki egyszer azt mondta nekem: „hidd el, kedves öcsém, az élet szépségeinek a felét az egymás iránt való, kölcsönös udvariaság teszi”.

Mind a két nemzetre azonban — svédre és norvégre egyaránt jellemző az emberek fegyelmezettsége, kötelességtudása, megbízhatósága, jó nevelése, szolgálatkészsége s a velük való

érintkezés kellemessége. A becsületességnek apró, de jellegzetes példáival több ízben volt alkalmam találkozni. Így például már benn ültem Malmőben a vonaton, a mikor eszembe jutott, hogy elfelejtettem menetrendet venni. Az ablakon át kinyújtottam a borraival való megtöltött összeget egy legénynek, hozna egyet. Elmult azonban 5—6 perc is, a legény nem jött; a vonat már meg is indult volt, a mikor legényem lelkendezve felugrik rá, bocsanatot kér a késedelemért, átadja a menetrendet s ezzel leugrik a most már gyorsult tempóban haladó vonatról.

A gyermekek részére írt, sokszor hihetetlenül hangzó erkölcsi mesék sorozatába lehetne feljegyezni az én krisztianiai szállodai legényem esetét, a ki t. i. egyenesen megugrott a borraivalója elől s úgy kellett megküldenem neki postautalványon, a következő tartózkodási helyemről.

Egész utam alatt nem igen találtam borraivalóra éhes embert; nem egyszer vittem utánuk magam. Sőt az is megesset rajtam, hogy az illetéketlen borraivaló elől kitértek.

Más világ ez, más emberek ezek! Bárhova utazunk, nem igen találunk másokra.

Csodálatos fegyelmezettséget tapasztaltam nagy embertömeg együttlétekor. Szándékosan kerülöm a szót, hogy „tolongáskor”, mert az nincs. Az emberek ilyenkor is úgy járnak, úgy mozognak, hogy másoknak alkalmatlanok ne legyenek. S ha mégis hozzáér a szomszédjához, biztos, hogy megemeli a kalapját és hozzá teszi Norvégiában: „forladelse”, Svédországban: „ursäkta”, a mi olyformán hangzik, hogy „ursokta”. Ilyenkor mindig eszembe jutott a mi hajdani Horvát Istvánunk, a ki bizonyára úgy philológus volt, hogy: a hibáért „úr szokta”, a bocsanatot kért, bizonyos tehát, hogy nemcsak Ádám és Éva meg Nabukodonozor voltak magyar emberek, hanem a svédok is azok valának egykoron. Remélem, hogy a kegyes ors megkímélte őt és sohasem juttatta kezébe Olf Rydbeck XVII. századbeli „Atlantica”-ját, melyben a svédok e Horvát Istvánja Svédországba helyezte el a paradicsomot s Jafet egyik fiára vezeti vissza a régi gót birodalom alapítását. A szovinizmusnak naiv, kedves és nem kártekonny példái ezek.

Valamely nemzet fejlettségét a kultúra és a civilizáció terén legjobban azok az igényei mutatják, melyeket e téren éreznek s ki is elégítenek. A vasút és a telefon bizonyára elsőrendű tényezői, sőt mozgatói a civilizációknak. Svédországban kitünő vasutakat s balmulatrémelő telefonberendezést találunk. Úgy az I., mint a II. vasuti osztályban összesen hat ülés van; a szakaszok azonban oly tágasak, hogy a szemben levő két ülő-oldal távolsága teljesen lehetetlenné teszi, hogy valamelyik előkelő (?) ficsur feltegye a lábát a szemben levő ülésre, a mit először tapasztalhatunk patriánkban. A főbb vonalakon szalonkocsijainkhoz hasonló termes-kocsik is szabadnak pompás, ide-oda toltatható bőrbutorokkal ellátva. Az összes kocsik elején és hátulján valóságos, derékig rácszott kis teraszok vannak. A ki odabenn elunja magát, bármikor kijöhet ide, szíhatja a friss levegőt s élvezheti a kilátást. A kalauz úgy bának az utassal, mint házigazda a vendégével, kivétel nélkül rokonszenves, a műveltségnek elég szép fokán álló emberek. A szakaszok el nem zárthatók, s így elő nem fordulhat az az eset, hogy az egyik zsúfolva van, a másik pedig lefüggönyözve, egészen üresen áll és alku tárgyává tehető.

De még a vasutakat is felülmúlja a telefonjuk. A helyi telefonokon kívül országos telefonjuk is van, mely az ország összes városait, helyiségeit összeköti egymással. A szállodákba is be van természetesen vezetve az országos is, és pedig minden egyes szobába egy-egy, nagyobb hotelekben tehát 100—120 készülék. Minden formalitás és előzetes bejelentés nélkül bármikor beszélhetni rajta; így például ezen át rendelkeztem meg rövidesen Stockholmban egy pár nappal előbb a szállodai szobámat Helsingborgban.

A míg Svédországot és Norvégiát első sorban a civilizáció jellemzi, mely a mindennapi életet teszi oly kellemessé, addig Dániában, annak fővárosában a kultúra áll előtérben. Műkincseket ugyan hiába keresnénk Chris-

tianában; Stockholmban már sok van, de koránsem annyi, mint Kjöbenhavnban. Nemzeti muzeumuk, Carlsberg-glyptothekájuk, Thorvaldsen-muzeumuk, a nagy szobrász sirja köré épített helyiségekben, stb. stb. elsőrendű gyűjtemények mind, melyek sok esztétikust vonzanak ide. IV. Keresztély királynak — Krisztiania alapítójának — XVII. századbeli kastélya Hikeröd mellett, Kjöbenhavn-tól egy órányira, tündéres, pazar műbecsi alkotás, mely semmiben sem áll mögötte Versailles-nak. A kultúra emlékei és virágzása közt élő dán nép az élvezeteket is inkább keresi, mint a norvég, melynek fantáziáját mi sem izgatja s szinte asketa életet folytat; kettejük közt foglal helyet a svéd, derült előkelő lelkületével, mely az izléstelenlésegtől biztosan megóvja. A három nemzet közt ez a legharmónikusabb.

Bizonyos, hogy az állam formája is nagy mértékben befolyásolja a lakosságot, életnézeteket. Norvégiában minden ember egyenlő. A király után egyenesen a polgár következik, miniszter és pinczér egyenjogú tényezők, kitüntetés, cím és születésbeli különbségek elvannak törölve. Svédországban a születési előjogok még megvannak. S mert komolyan veszik, takarékoskodnak is az adományozásával. Az utolsó gróft a múlt század 40-es éveiben, az utolsó bárót a 70-es években tették azá, s az utolsó nemes embert, hosszú szünet után, e század elején emelték rangjára: a tudomány elismerése volt, Sven Heddint tették meg nemesé.

Akár a svéd arisztokratikus, akár a norvég demokratikus államformáit veszzük szemügyre, azt látjuk, hogy mindegyik hű a maga formájához és komolyan veszi azt. Ezért tiszteltreméltó mind a kettő, bármily ellentétes álláspontot képviseljenek is. Nem a társadalom formái teszik a nemzet tagjait úrrá, — de a nemzet akkor lesz úri nemzet, ha meglevő formáit maga is tisztelőben tartja, s pillanatnyi hatások alatt, avagy személyes érdekek kielégítéséért nem törli át a formáit.

Györy Tibor.

A BÜVÖS ERSZÉNY.

REGÉNY. (Folytatás.)

Írta KRÚDY GYULA.

És most jön a java a történetnek, öcsém, Viczky Gábor. A vén gazember uzsorás, a ki ötven esztendeig túljárt a birák, ügyvédek eszén, a kitől harapófogóval nem lehetett kihúzni egy lyukas krajezart sem, azóta minden este ott ül a kávéházban és esdekelve kéri, hogy fogadjak vele... Új ruhát csináltatott már azóta, — talán az első új ruhát életében. De Bosco csallahatlan... Szivarozik és egész éjjel pezsgőt iszik, a mit külön rendel és egyedül iszja a kávéház sarkában. Teljesen belebolondult a bűvészetbe és a múltkoriban már Fánnikát, a kassza tündérét is megkínálta pezsgőjéből. Hisz ügyis mindegy. Mert — ez a morálja a történetnek, — nincsen olyan lakat a világon, a melyet ki ne tudna nyitni egy ügyes lakatos. A lakatot Zathureczky kinyitotta és a tréfa tökéletesen sikerült.

Viczky Gábor nevetve hallgatta végig a Zathureczky előadását.

— Jer, megmutatom az öreg Bunkó!

Felállottak az asztaltól és az üvegajtóhoz mentek, a mely a kávéházi helyiségbe nyílt. Az üvegajtót felnyitotta Zathureczky és a sarokba mutatott. Egy torzborz vén ember ült a kávéházi asztalnál és kezében vastag szivart tartott. A mikor megpillantotta Zathureczkyt, dühösen állott talpra és fenyegetőleg közeledett. De egyszerre lekapta a kerek kalapot a fejéről, a mikor Viczky Gábort megpillantotta:

— Tekintetes úri, nagyságos uram, engedje meg, hogy az öreg Bunkó Mihály alázatosan bemutassa tisztelőt.

Viczky meglepetten nézett a hajlongó vén emberre.

Zathureczky felemelte a kezét és félig tréfasan, félig komolyan felkiáltott:

— Távozz, vámpír.

Bunkó kedélyeskedve dörszölte a kezét:

— Vámpír? A Bunkó bácsi jó ember Majd meglátja a fiatalúr. Meglátja...

Zathureczky karonfogta Viczkyt:

— Hagyjuk a vén gazembert. Reméljük a legjobbat; azt, hogy nem lesz szükségünk a barátságára.

A mikor az asztalhoz letelepedtek, a cigány közelebb húzódt Viczkyhez és a fülébe súgta: — Az édesapja nótája! Hallgassa csak, tekintetes úr.

Vig, muzsikás hangulat telepedett a mulatókra. Egyik nóta a másikat kergette. Zathureczky kitünően tudta dirigálni a cigányt, — megtanulhatta annyi esztendő alatt, — míg Gyula primás az ország legjobb cigányja volt. Hajlongott, alázatoskodott a kopott gavallér előtt és fel-felragyogott a szeme, a mikor Zathureczkynek egy-egy nagyon régi, elfeledett nóta jutott az eszébe. Mert a cigány is azt a nótát szereti, a mi nagyon régi.

Mulatságkőzben Viczky egyszerre a barátja vállára tette a kezét:

— Mondd, Gazi, itt nem tudják ez emberek, hogy nekem semmi sincsen? Mit gondol a vén Bunkó magában?

Zathureczky nagyot nevetett:

— Tudja azt, öcsém, mindenki, hogy Baracska elspekulálta a vagyonodat, de azzal egyelőre nem törődnek. Te egy darabig a régi, a milliomos Viczky leszel, a míg le nem kopik rólad az egész dicsőség és az emberek megszokják, hogy épen olyan közönséges halandó vagy, mint a többi. A mi környékünkön tisztelőben tartják az emlékeket: addig, a meddig.

Viczkynek kipirosodott az arca:

— Hátha csakugyan az igazi Viczky volnék, a milliomos Viczky? Hiszen tudod, hogy van bizonyos legenda az apám eltűnt vagyonáról?

— Hallottam róla, csak hogy ahhoz az eltűnt vagyonhoz nehéz lesz hozzájutni. Melánie jól vigyáz rá.

— Ki az a Melánie?

Zathureczky csodálkozva nézett rá:

— Nem ismered az unokatestvéredet, Viczky Melániet? A legszebb lány, a legjobb párti a vármegyében. Minden gyerek tudja, hogy özvegy Viczkynek kerítette magához azt a bűvös erszényt. Sokáig titkolta a ravasz asszony. Évekig tudta rejtgetni, palástolni gazdagságát. Nem mozdult ki a kis házból, pedig abba már a víz is befolyt. De mióta Melánie nagy lány lett, azóta ereszt valamicskét a vén sárkány. De most is jobban szereti, ha kölcsön-pénzzel manipulálhat. A rejtett vagyonhoz nem akar nyúlni. Épen a vén gazember Bunkó a bankárja.

Viczky hitetlenkedve csóválta a fejét.

— Nos és látta valaki azt az erszényt, azt a vagyont?

— Nem bolond az öregasszony, hogy mutogassa. De hát minek is mutogatná, a mikor mindenki tudja, hogy megvan. Ott őrzi a szalmazsákja alatt. Van abban az erszényben egy bankutalvány, a mely Angol-bankra szól.

Viczky ámulva hallgatta a Zathureczky szavait: — Nekem azt soha senki se mondta. Hisz akkor visszakövetelhetném özvegy Viczkytól az eltűnt vagyonomat?

— Hát pöröld, — nevetett nagyvigan Zathureczky, — pöröld öcsém, de nem hiszem, hogy

MUNKÁSTÜNETÉS LONDONBAN A BÉKE MELLETT.

fiskalist talál, a ki a pörödöt elvállalja. Még tán Baracska bácsi is kinevetne ezzel a pörrel. Pörölni csak ott lehet, a hol látható, megfogható vagyon van. Viczkynek pedig nem bolondult meg, hogy házakba, földekre verje a pénzét, hogy arra rátehesd majd egyszer a kezéd. Ravasz asszony az. A legravaszabb az országban. Egyebekben mi már régen szépen megállapítottuk magunkban, hogyan fog végződni ez a dolog. A horoskóp szerint eljön Viczky Gábor, már mint te, beléseret Melánieba, Melánie a feleség lesz és az eltűnt vagyon visszakerül jogos tulajdonosához, sőt még egy világszép leányt is kapsz ráadásul. Az erkölcsi világrend helyre lesz állítva és olyan hosszú, boldog életkort értek, mint a mesében.

— Hm, — mormogta Viczky, — nekem okvetlenül el kell venni Melániet, a kit nem is ismerek.

— Fiacskám, ezen már nem lehet változtatni. Réges-régen elhatároztuk már ezt egymás között, a mikor a dolog tapétra került kasszinóban, korezmában... Sőt, ha a fáma igazat mond, özvegy Viczkynek is azért utasította volna vissza eddig a kéréket, mert számít rá, hogy elveszed a lányát.

Viczky nevetni kezdett:

— De hiszen nem is ismerem a lányt!

— Hogyne ismered! És ha nem is ismered, majd megismered. Erről most már ne is beszéljünk. Mulassunk! Gyula, azt a Beleznay-nótát.

Viczky Gábor, a mikor reggel felé zúgó fejével ágyára vetette magát, így szól magában:

— Most nem tudom, én bolondultam-e meg, vagy az idevaló emberek! Aludjunk rá egyet. Minden esetre meg van valahol az erszény. És én megtalálom.

IV.

Vidámság az élet sója.

Csak délfelé ébredt fel Viczky Gábor és míg az ablaka alatt lefolyó hetivásárt nézte nagyálmosan, fejében a tegnapi est eseményei kavargtak. Az elégetett örökség, Zathureczky szavai, később a vad valczerezés asztalokon és székeken keresztül. Az egészen áthangzott a Gyula muzsikája.

A hetivásár itt éppen olyan volt, mint más vidéki városban, azzal a különbséggel, hogy

nem az asszonyok jártak a piacra, hanem a férfiak. Viczky hiába kereste szemével azokat a félig fésületlen, félig felöltözött úriasszonyokat, a kik más vidéki városkában a maguk kedves pongyolájában, álmos arcukkal láthatók a hetipiaczon. Az arcok még nélkülözik a rizsport és a festéket; valamint a fűzők és díszes toalettek is hibáznak, s ilyenkor lehet biztos ítéletet mondani a városkabeli asszonyok fiatalságáról, szépségéről. Nem, az idevaló asszonyok nem leplezték le magukat a hetivásáron. A zöldséges kofák között éppen megpillantotta az öreg Baracska, a mint nagyban alkudozott egy kosár burgonyára. Az előbbi est izgalmaiból mi sem maradt meg az ügyvéd úr arcán; nyugodtan alkudozott, mintha a legnagyobb gondja a kosár burgonya volna.

Nini, ott van Hankovszky János, a főkapitány is, a kit előző este a kávéházban látott. Egy rendőr viszi utána a zöldséges kosarat és a főkapitány bevásárol. Később megpillantja Viczky régi ismerőseit sorban, egyenkint. Az arcok nem igen változtak, csupán a hajak és bajuszok szürkültek meg azóta, hogy utóljára látta őket.

Kovács János városi tanácsos egy pár csirkét visz a kezében, míg Balonyai, a fess főjegyző pepitanadrágjában óvatosan lépked a kofák között. Az árok-utca sarkán felbukkan Szuszerics doktor. Mielőtt a beteget látogatására indúlna sarga kocsijával, egy véka tengerit vesz a malaczoknak. Széles gesztusok kíséretében szidja a kapzsi falusiakat, a kik oly drágán adják a tengerit, mintha gyémántot árulnának.

Most találkozik Hankovszky főkapitány a doktorral. Láthatólag az éj eseményeit beszélük meg. A doktor referál a betegeiről, melyik halt meg az éj folyamán, a míg a főkapitány a Griff felé mutogat az újjával. Nyilván Zathureczky mulatságáról beszél, a melynek legapróbb részleteit már korán reggel tudja az egész város. A nyitott ablakon át Viczky hallja a saját nevét említeni, — mert éppen az ablak alatt álltak meg a beszélgetők és kedélyesen kiabálnak, mert a doktor nagyot hall. Most csatlakozik a beszélgetőkhez Pipera tanító úr és Viczky világosan hallja, a mint a főkapitány így szól:

— Fidélsz ficzónak látszik a kis Viczky. Jó kezébe került, ha Zathureczkyvel fog össze. A vén korbély megtanítja a mizi-mázira.

Viczky tudja, hogy a mizi-mázi alatt az ivást értik az urak, de a főkapitány a kezével is jelzi a pohárnak szájhoz való emelését.

A doktor szigorúan csóválja szürke fejét;

— Nem értek benneteket, hatóságot! — kiáltja. — Annyi mindenféle szabályrendeleteket csináltak közvezésről, köztisztaságról, egyébről, csupán Zathureczkyt hagyjátok békén, hogy megmételezze a fiatalságot. Elrontja a legszolidabb ifjakat.

Hankovszky vállalt von:

— Mit tegyünk? Így van ez már húsz esztendeje.

— Tudom, tudom, — zsörtölődik a doktor, — de másképen beszélhetek, ha mindazt tudnátok, a mit én. A betegségi és halálzási statisztika

valók a cigányok? Azoknak nem lehet megtiltani a muzsikálást. Különben hol járt tanító úr éjjelkor? — tette hozzá szigorúan a főkapitány.

A vádlóból lett vádlott elvörösödvé védekezett:

— Kaprászky úrnál voltam vacsorán. Amolyan kis tollfeszítogatás volt az egész, megittunk néhány pohár bort és valaki hírül hozta, hogy a kis Viczky megérkezett a városba és Zathureczkyvel mulat a Griffben. A Kaprászky kisasszonyok, tetszik tudni milyen kíváncsi teremtések, nyomban felszólítottak, hogy menjek a Griffbe és hozzam hírül, hogy mi történik ott. Így kerültem éjjelkor a Griff elébe... No de be nem mentem, elég volt nekem hallani, hogy miféle nótákat muzsikálnak.

A főkapitány helyeslőleg bólintott fejével:

szokott ajtatos hangján. — A mi Zathureczky barátunk javíthatatlan. Mondd, Hankovszky barátom, igaz volna, hogy beleugrottak a nagybögőbe?

— Azt nem tették!

— Kár, kár, — mondta fejesóválva a polgármester. — Azaz, hogy a hírek mindig túloznak...

A Viczky ajtaján ebben a percben kopogtattak. Ott kellett hagyni az ablakot. Az ajtó előtt egy fehéropenyés, csinosarcú kis szobaleány állott.

— A nagysága tisztelteti, — mondta és levélkét nyújtott át.

Viczky felbontotta a levelet. Ez volt benne: «Kedves rokon, ma délben szívesen látjuk ebédre. Özvegy Viczkyné. Krajsik-ház, a kishídtől balra, a ház sárga, hatablakos, szerdán. Dezsóné: 1 óra.»

MUNKÁSOK BÉKE-TÜNTETÉSE LONDONBAN A TRAFALGAR-SQUAREON. — Leány énekel a békédalt énekl.

évről-évre nő... Zathureczky városunk ifjúságának az életére tör. Fogadni merek, hogy bort sem innának a fiatalok, ha ő nem volna. Az meg régi dolog, hogy ő miatta égnék egész éjszaka a lámpások a Griffben.

Pipera tanító úr szerényen megkoczkáztatja:

— Az éjjel is felforgatta a várost.

A főkapitány szigorú pillantást vet a tanítóra:

— Engedelmet, tanár úr, arról már csak én is tudnék valamit. A főkapitányság tudja legjobban a doldot. Igen szolidan, szabályszerűen viselkedett Zathureczky barátunk.

A fiatal tanító elpirult a hatósági rendutasításra.

— Éjjelkor a Griff előtt mentem el és ugyancsak muzsikáltak.

Hankovszky az ég felé fordította a szemét.

— Uram-istenkém, muzsikáltak? Hát mire

— Úgy már értem... Magam is ilyen formán jártam. A feleségem önagysága se hagyott engem nyugodni vacsora után. Mindenképpen meg kellett neki tudni, hogy mit csinál Viczky és Zathureczky a Griffben. Ezek az asszonyok! mindent kell nekik tudni.

A bodzafa-utca felől a polgármester, Hencs Szaniszló szikár alakja bontakozott ki a porból. A város fejének elefántesont pálczája öntudatosan kocogott a girbe-görbe kövezeten és vigan üdvözölte az urakat.

— Ouid novi? — kiáltotta messziről.

A főkapitány referált az éj eseményeiről, Hencs Szaniszló nagy érdeklődéssel hallgatta a mulatság részleteit.

— Hallottam, magam is hallottam már valamit — félfüllel.

A városban mindenki tudta, hogy félfüllel a feleségétől szokott hallani a polgármester.

— Tehát való, — mormogta Hencs Szaniszló

Viczky figyelmesen végigolvasta a vastag papirosra írott levelet, a melynek sarkában hétágú korona díszelgett. Mire az ablakhoz lépett ismét, a kupaktanácsot nagy izgalomban találta. A fogadó kapuján éppen akkor lépett ki a fehérfőkötös szobaleány és szoknyáját megemelve, kisasszonyosan lépkedett tova.

— A Viczkyné szobalánya! — kiáltott fel a főkapitány.

A polgármester a szemüvegét a szeméhez illesztette.

— Valóban az.

— A Birike, — szólt közbe szerényen, de öntudatosan a tanító.

Csak a doktor csóválta szürke, nagy fejét:

— De urak, nagyérdemű hatóság, egy szobaleány miatt ilyen izgalomba jönni!

(Folytatása következik.)

A HÉTRŐL.

Zeppelin. Az öreg württembergi generális, a ki a múlt héten negyvennyolc óra alatt megérte a legnagyobb dicsőséget és a legnagyobb fájdalmat, a mi embernek megadhatatik, azóta már — megint rajzolja, tervezi, csinálja a hajóját, a mely fölszállván, úgy arasson diadalt a kék levegőn, hogy ne kelljen belépusztulnia a diadalába. Semmire se juthatott kevesebb ideje gróf Zeppelinnek, mint arra, hogy elcsüggedjen. Ki se csordúlhatott a köny a szeméből, mikor büszke légi táltosa pusztulását meghallotta, már mint egy végtelen áradat özönlötte körül egy egész nemzetnek, félszáz millió embernek tüzes bizalma, bátorítása, lelkes vigasztalása. Császár és koldus versenyezett, hogy melyik kapja a vállára, melyik érhesse közelebb hozzá a lelke támogatására. Mi a valószínűsége értéke a Zeppelin találmányának még abban az esetben is, ha a sikere harmóniáját nem rontja meg semmiféle katasztrófa: erről lehet és fognak is még sokat beszélni. Igen

egyéni tulajdonságának akarja éreztetni összes nagyjaik kiválóságát. Mintha minden német ember külön-külön maga csinálta volna meg a német birodalmi egységet és írta volna Schillernek meg Goethe-nak a költeményeit. Mondom: ez a túlzottsága egy erénynek a köznapiságban visszasan és visszatetszően hat, de hogy nem egyéb, mint egy erénynek a túlzása, ez gyönyörűen beigazolódtott egy rendkívüli fényében, a melyben az igazi lelke úgy ragyogott ki, hogy a szemünk elkáprázhatott a látásától. Azoknak, a kiknek lelke, figyelme, pénze, minden áldozóképessége ily nyíltan, ily mohón, ily korlátlanul áll rendelkezésére annak, a ki a sorak közül valami nagyot alkot vagy nagyra tör: azoknak meg van a joguk, hogy a dicsősége közvetlen osztályosaiul érezzék magukat, mert tele vannak készséggel és vágygyal, hogy, ha az alkotás értelmében nem is lehetnek a munkában e nagyoknak társai, támogatói, szolgálói legyenek. Megilletődve és tisztelettel nézzük ezt a gyönyörű megnyilatkozást. Tisztelettel és fáj-

nem lát — a szónak legkomorabb értelmében — se hajótörést, se csődöt, se katasztrófát. Bizonyára az életnek legszebb útja az, a melyik egyenesen halad és az eredményhez a szándék irányában vezet. Ha mint ügyvéd boldogul az, a ki ügyvédnek készült, mint tanár az, a ki ezt a mesterséget tanulta. De vajjon ez az egyenesség törvénye-e az életnek? Nemcsak, hogy az lett-e, de vajjon annak készül is-e mindenki, a mi a lelke, a hajlandósága, az eredendő vágya szerint lenni szeretne? Lenne-e akkor más is a világban, mint generális és milliomos? Elismerjük-e csódnak vagy hajótörésnek, ha a gyermeket, a ki váltig azt hangoztatja, hogy generális akar lenni, fiskálisnak, a ki orvos szeretne lenni, asztalosnak, a ki lakatosságról álmodozik, mérnöknek nevelik? Ha tele meggyőződéssel hirdetjük minden becsületes munkának, minden tisztességes, hasznos foglalkozásnak teljes egyértékűségét, egyenlő rangját, micsoda logikával lehet csódnak, hajótörésnek siratni, ha egy ügyvéd, tanár, orvos vagy mérnök asztalos,

SIETŐS ÚT. — Pataky László rajza.

komoly helyen, ott, a hol a tudományos fölkészültség hívatottságával nézik és méregetik a dolgot: a ragyogó eredmény nem némitott el minden szkepszist és kevés a hajlandóság a diadal véglegességének elismerésére. De a nemzeti lélek ama megnyilatkozása előtt, a mely Zeppelin sikere és még inkább a szerencsétlensége nyomán föltárult: ez igenis elmémit, megragad és kalaplevételre kéhyserít minden igazságos embert. Ez teljes, ez tökéletes, ez szárnyal olyan magasan, mint a mennyire akár a legfőkéletebb léghajó is fölemelkedhetik. A németiség együttérzésének azt a fajtaját, a mely a nemzet-testből sarjadzott nagy eszmék kiválóságát öntudatnak szíjva magába és az összetartozás erős elemévé teszi: a németeknél sokszor megtaláljuk olyan mértékben is, a mely már torzul és visszatetszően hat. A milyen kietlen és bántó dolognak érezzük azt, ha emberekben semmi fogékonyság se mutatkozik meg a nemzet nagyjainak értéke és tisztelete iránt, olyan visszatevő és hol sértő, hol meg neveléses a mindennapi életben a németeknek az a folyton kiütöző hajlandósága, a mely valamennyiük

dalommal, mert nem tud eszünkbe nem jutni egy egész sereg nagyszerű magyar elme és nagyszerű magyar törekvés, a melyek elsodródtak vagy elbuktak, mert a közömbösség hideg levegőjét itthon ki nem bírhatták...

Hajótörés? Valamelyik újságban nagy és szép elégius cikket olvastam arról a «hajótörésről», hogy egy doktor jurist, diplomás ügyvédet — irnoknak neveztek ki valamelyik vármegyében. Hasonló «hajótöréses» és elégius cikkekre meglehetősen sűrűn akadhattunk az utolsó időkben. Egy diplomás emberből asztalos mester lett, a másikkól kereskedő, a harmadikkól gazdatiszt, egyből meg, úgy emlékszünk, hentes vagy mézszáros. És minden ilyen eset kapcsán bús reflexiók kerültek a papirosra, tragikus fejtegetések az ambíció csődjéről, a diploma csődjéről, bukásról és katasztrófáról. Bizonyára mindenkinek megvan a maga joga a maga fölfogásához minden dologról és minden eseményről: de éppen ezért joga van a megszólaláshoz annak a fölfogásnak is, a mely az ilyen esetekben

lakatos, kereskedő, hentes vagy irnok lett, bizonyára azért, mert az asztalosság, lakatosság, vagy irnokság megadja neki azt a darab kenyert, a mit a diplomája nem tudott neki megszerezni, tehát jobb sorba juttatja, mint a milyenben volt? Hiszen továbbra is él és él becsületben, se meg nem hal, se börtönbe nem kerül, ha más mesterség adja is a kenyert, mint a melyiktől ezt eredetileg várta. Még az ambícióját se érthette valami szörnyű katasztrófa, mert ha olyan aczelerós az ambíciója, hogy az maradjon, a minek készült: semmi körülmények között nem válik meg tőle. Egyénilag tehát az ilyen megalkuvás nem olyan végetes, hogy csődöt vagy katasztrófát, bukást vagy hajótörést lehetne emlegetni; a közre pedig kisebb baj, ha művelt, tanult sőt diplomás ember vájja a húst, a mézszárszékben, mintha tanulatlan és műveletlen emberek látának el olyan föladatokat, a melyekhez tanultság és műveltség szükséges.

Ügyvédek. A hol annyi a felperes, mint Magyarországon, ott nem megmagyarázhatat-

lan jelenség az, hogy az ügyvédi pálya sokkalta népszerűbb, mint maguk a fiskálisok. Sokat pörösködünk, tehát sok az expenz-nóta, a mi soha se kedves nótája annak, a kinek elhúzzák. A kecskeméti eset, a hol egy szorongatott és elkecseregett ember rálött az ügyvédre, noha bizonyára nem az volt eredendő okozója a romlásának, nem az első ilyen dolog és egyáltalában nem példátlan. Erkölcseleg ennél szinte súlyosabb az, a mi a minap Budapesten történt, a hol maga egy ügyvéd nem volt hajlandó kezét fogni egy kollégájával, a ki az ő, bizonyára nem hivatalosan ítélete szerint a kliense érdekében, illetve a kliense követelésének a biztossága érdekében tovább ment a sanyargatott alperessel szemben annál a határnál, a hol az emberségesség megállást parancsol. Ilyen eset bizony megesik, nemcsak a Nádor-utcában és nem alkalmas arra, hogy szeretetet gyűjtsön az ügyvédeknek. De viszont nem szabad elfelejteni, hogy az ügyvéd helyzete is kényes, cselekvési szabadsága csak egy meghatározott irányban van és ez nem az ellenfél javának, kimelésének az iránya. Bizonyos, hogy az érdekek kiméletlen védelme nem minden ügyvédnek a lelke ellen való, de még a kinek erőszakot kell is tennie magán, hogy túlságosan elnéző ne legyen, annak a lelkét is meg kell, hogy keményítse az idők folyamán egy sajátos és nem valami fölemelő, de annál általánosabb érvényű tapasztalat. Az, hogy az emberek alig honorálnak valamit jobban, mint a kiméletlenséget. Ez a tulajdonság szerzi meg a fogas ügyvéd nagy keletét, mert a legmegnyomorgatottabb alperesből lesz a legbiztosabb kliens, ha neki támad valakin követelni valója. Így okozódik:

— Ez keménykezű ember: velem is elbánt, el fog bánni az adóssággal is!

Minden, a közönség szolgálatában álló szervezetnek az erkölce, lelke a közönség erkölcsének és lelkének produktuma. Mint elszigetelt, zárt organizmus el nem bírható.

CASSONE.

Az örökavasú Szicilián, a sötéték Jonitenger közelében fekszik egy óségi város: Noto. Idestova harmadfelezer éve, hogy felépítették a szikulok, a sziget őslakói, védelmül a görögök ellen, kik a közeli Siracusa alapításával befeszkeltek magukat Sziciliába és innen hozzáfogtak a sziget meghódításához. A görögök a városnak Neóton vagyis *legújabb város* nevet adtak és rövid idő alatt hatalmukba kerítették a sziget többi városaival együtt. A görög hatalom bukása után a Krisztus előtti harmadik században Róma birtokába került Szicília és a hosszú hét százados római uralom alatt teljesen ellatinosodott. A görög Neótonból is latin város Netum lett. A római birodalom összeomlása után sűrűn cserélt urát a sziget. Egymás után bírták a gótok, a görög császárok, a mórok, a normannok, a németek, a francziák végül a spanyolok. A sokféle idegen jármót kiállotta Noto, az időközben elolaszosodott Netum. Emberi erőszak nem tudta megromtani. Ekkor nagyobb erő, a természet támadt ellene: 1693-ban hatalmas földrengés porba döntötte. A romváros ma is ott hirdeti, mint egy újkori Pompeji, az anyaföld kegyetlenségét. A pusztulásból megmenekült lakosság újra fölépítette a várost kedvezőbb helyen, közelebb a tengerhez. Az új Noto a XVII. században épült barokk stílusú város.

Ebben a városban él a szabadság egy rajongója: Cassone, ki a szabadság legnagyobb költőjét, Petőfit lefordította olasz nyelvre.

Cassone József 1843-ban Notóban született. Atyja építőművész volt, ő pedig — már mint gyermek — a zene és a költészet iránt mutatott tehetséget. Midőn Garibaldi 1860-ban kitűzte a szabadságharc zászlaját Sziciliában, hogy Délolaszországot felszabadítsa az idegen Bourbon-uralom alól, az alig 17 éves Cassone megszökött a szülei háztól és Garibaldinál önkéntesnek jelentkezett. Egy év sem telt bele és a vereségek elűzték a Bourbonokat és északnyugati Itália ura, Viktor Emánuel szárd király, felvehette az olasz királyi címet. Cassone nem vehetett részt a küzdelmekben, mert

CASSONE, PETŐFI OLASZ FORDÍTÓJA.

CASSONE HÁZA NOTÓBAN.

atyja fejletlen volta miatt egészségi okokból erőszakkal vitte haza Garibaldi táborából. Amde a szabadságharc még nem ért véget, hiszen a velencei tartományt még a gyűlölt Ausztria bírta. Mikor 1866-ban ennek a visszacszerzésére került a sor, a katonaiskolából hadapródként kikerült Cassone boldogan indult harcolni hazája szabadságáért. Boldogsága azonban nem tartott soká. A hadjárat fáradalmi csakhamar ágyba döntöttek és hosszú ideig súlyos betegen feküdt Pármában. Mire felépült, Olaszország egységes és szabad volt. Vágyai — nélküle teljesedtek.

Visszatért szülővárosába és ekkor — 1867 nyarán — erős napzúrást kapott és megdőb-benve vette észre, hogy ennek következtében elveszté járőképességét, hallását és beszélné-képességét. És minő gúnya a sorsnak! Segítségére siető fivéreinek egyike orvos, a másik gyógyszerész, négy nővére pedig mindmegannyi irtalmas szamaritanusnő, ápolja. Mindhiába! nem tudtak segíteni rajta.

A megromlott testben azonban erős lélek élt, mely nem rejtett vissza ettől a szomorú élettől. Még ma is, 65 évvel, beteg — fiatal maradt e lélek. «Nem, nem! — írja egy levelében — nem vagyok öreg. Úgy tűnik fel nekem, hogy megálltam 24 éves koromban és azóta az évek nem szaporodtak el fölöttem. Ha valami lehetetlen csuda folytán visszanyerném az egészségemet, újra járhatnék, hal-lanék, azt hiszem, folytatnám ama napok fog-lalkozásait, melyeken a napzúrást sujtott».

Életről és vizsgálatát az írásban talált. Eleinte lírai költéssel, történelmi és irodalom-történeti kutatásokkal és filozófiai elmélkedéssel foglalkozott. Csakhamar az idegen nyelvek

tanulmányozására adta magát, hogy a világ-irodalom nagy költőit megismerje és megismeresse nemzetével. Megtanult a latin és a görög után francziául, németül, angolul, oroszul és e népek nagy költőit: Musset-t, Heinet, Lenaut, Byron, Shelleyt, Puskind, Lermontoffot fordíttatta, a nélkül, hogy valamelyik állandó kedvenczévé lett volna. Ekkor kezdett el Petőfi-vel foglalkozni és annyira megszerette, hogy azóta életét Petőfi kultuszának szentelte.

Petőfit először, mint diák hallotta emlegetni. Majd a hatvanas években nagy Petőfi kultusz keletkezett Olaszországban, melynek tüzét Aleari gyújtotta meg — egy Petőfit aposz-trofáló költeményével. Buzgón élesztették a tüzet a magyar Garibaldisták és az olasz hir-lapok. Ezek hatása alatt több Petőfi-fordítás jött létre, de minthogy nem az eredetiből, hanem német vagy francia fordítás alapján, képzelhető, mennyire elferdítették Petőfit.

Cassone megharagudott e Petőfi-hamisítá-sokra és elhatározta, hogy megtanul magyarul, hogy közvetlenül, a maga hamisítatlan való-ságában megismerje és méltó fordításban megismeresse nemzetével.

Melzl Hugó, a télen elhunyt kolozsvári egyetemi tanár támogatta e szándékában. Ő küldte meg neki Ballagi Mór németajkúak számára készült magyar nyelvtanát és Babos Kálmán magyar-francia szótárát. És Cassone megtanulta a magyar nyelvet egyedül, tisztán szemével és elméjével, a nélkül, hogy hang-zani hallotta és hangoztatni tudta volna.

Azután megkezdte élete nagy művét, Petőfi lefordítását. Első fordítása a *Tündérvilág* volt 1874-ben. És azóta harminczöt éve lan-kadatlanul fordítja Petőfit és immár három-negyed részben átültette az olasz irodalomba. Legújabb műve, a *János vitéz* az idén je-lent meg.

Cassone fordításait általában a hibátlan ver-selés, a tartalmi hűség és a költői nyelv szé-p-sége teszik elsőrendűekké. Olasz kritikusai, élükön Carducci, nagy elismeréssel irnak róla. Legilletékesebb bírálói, vagyis azok, kiknek a két nyelv egyaránt birtokukban van, élükön Sirola Ferencz, szintén magasztalólag méltatják.

Az agg költő egészsége ez utóbbi időben nagyon meggyengült. Munkabírása régebben óriási volt, dolgozott 14 órát naponta és a folytonos munka feledteté vele balsorsát. Ma már nem képes erre és egyre jobban ránehe-zedik sorsa. «A pihenés — írja egy levelében, — rám nézve a legnagyobb kín, mert akkor gon-dolkozom... gondolkozom... és nem tudok megvizsgálatolni sorsom felett.»

Legutóbb annyira meggyöngült a szeme, hogy alig lát és alig dolgozhatik. Naposszat nyugszik, járn képtelen; homályban alig látva, esendben, nem hallva egy hangot, némaságban, nem ejthetve egy szót se, nem érzékelve mást, mint a köszvényes izületek szakgatását.

Talán utolsó óhaja, hogy könyvalakban s lapokban napvilágot látsék és még kéziratban levő Petőfi-fordításait egy kötetbe gyűjtve ad-hassa nemzete kezébe. *Hendel Odón.*

A RÁBCZA HÍDJÁNAK ÁTHELYEZÉSE.

A Rábcza folyónak szabályozása szükségessé tette, hogy azon híd, mely Győr mellett a vízen át vezetett, más helyre vigyék át. A régi folyómedret ugyanis be kellett temetni, s a vízfolyás számára egy új medret kellett ásni, a minek következtében az eddigi híd fölös-legessé vált, ellenben egy új hídra lett szükség. Az eddigi eljárási mód az lett volna, hogy egy egészen új híd építsenek, s a régi-nek vasszerkezetét adják el ócskavas gyanánt. Mert szétszedni, és új helyen újra felállítani a híd nem lehetett, mintán így hónapokig szünetelt volna a forgalom.

E helyett a szabályozási mérnökök azt az egészen új módot választották, hogy egy da-rabban fölemelik az egész híd, aztán hajóra rakják, átviszik a leendő új helyre, s ott ugyancsak egy darabban leteszik a pillérekre a melyeket előre megépítenek. Így aztán meg-marad a régi híd, nem kell egy szeglet se újítani rajta, s a forgalom még se akad föl-néhány óránál több időre.

Ehez képest az e célra összeállított hajó-

kat vízzel töltötték meg, hogy mélyen járja-nak a vízben és úgy vontassák őket a híd alá. Ott megerősítve a hajókat, kiszivattyú-zták belőlük a vizet, mi által azok természet-szerűleg felemelkedtek, s felemelték a hidat is. Ekkor elindították a hajókat, lehajóztak velők a három kilométernyi távolban levő új mederbe, s ott kötötték ki az új pillérek között, a hová az új hídnek jönnie kell. A hajókat most ismét vízzel merték tele, mire azok lejjebb merültek, s az általalok hordott híd ráereszkedett a pillérekre.

A műveletnek óriás nézőközönsége volt, s minden fennakadás nélkül ment végbe. Az eljárás lefolyását néhány fényképben is be-mutatjuk.

A KIRÁLYOK.

REGÉN

Iria Jules Lemaitre. Francziából fordította Schöpflin A.

I.

A mikor az udvar elhelyezkedett a trón két oldalán, Keresztély király — nagyon öreg, viaszkos sapdán, fehér szakállá szétterült a kabátja mellén s félig eltakarta a Kék-Sas-rend nagy szalagját, — így szól erős, pa-rancsoló hangon, a mely alig egy kicsit re-megett:

— Főkanzellár úr, ha úgy tetszik... A főkanzellár, Moellnitz gróf az emelvény lábánál állva, egy arany-rojtos bibor szőnyeg-gel letakart négyzetletes asztal előtt — ez volt a történelmi melodramák királyi asztala — kibontott egy pergament-lapot, melyen akkora pecsét függött, mint egy áldozati ostya, és ma-dár-fejének mozdulataival jelezve az egyes mozdulatokat, lassan, egy misemondó érsek intonációival, kezdett olvasni:

«Mi XVI. Keresztély, Isten kegyelméből Alfánia királya, üdvözlőjük a jelenlévőket és az eljövendőket.

«Megfontolván, hogy az öregség és a be-tettség, a nélkül, hogy csökkenten buzgal-munkat népünk jóvalta érdekében, nem en-gedi, hogy úgy dolgozzunk érte, mint sze-retnők s megnéhezíti számunkra államaink kormányzását:

«Átruházuk összes hatalmainkat idősebb fiunkra és trónörökösünkre, Hermann Mar-burgi hercegre, Fridagne hercegére és pe-dig a mai naptól számítva egy év tar-tamára.

«Elrendeljük összes alattvalóinknak, a szárazföldi és tengeri haderő összes tiszt-jeinek, az összes hatóságoknak és tiszt-velőknek, hogy úgy engedelmesséjének a marburgi hercegnek, mint magunknak.

«Kérjük az Isten áldását Hermann her-cegre, hogy bölcseséggel és okossággal és alattvalóinknak mennél nagyobb javára ga-korolja a hatalmat, melyet ezennel ráru-házunk.

«Kiadott és ellátott királyi pecsét-tünkkel, marburgi palotánkban, az Úr...-ik esztendejében, május 20-ikán.»

A HÍD RÉGI HELYÉN, A BETÖLTÖTT FOLYÓ EGY RÉSZÉVEL.

— Uram, — mondotta a király, — meg-hívjuk önöket, hogy átnyujtsák hódolukat a marburgi hercegnek.

A trón jobbánál állott Hermann herceg, a király idősebbik fia. Harminczhat éves, kö-zéptermetű, redős homlokú, finom arcvonású férfi volt, elég rozsol állott neki a hadosz-tály-tábornoki egyenruha, — inkább egye-temi tanárnak lehetett nézni, mint egy har-zias uralkodóház hercegének.

A hódolás megkezdődött. Legelőször Wilhelmina királyi hercegnő lépett elő, méltóságos és kissé hideg szépsé-gével, egy pillanatra fölhevülve az örömtől és diadalérzettel. Megállva férje, a herceg előtt, azzal a bókkal üdvözölte, melyet egykor atya, a főherceg czeremóniás kis udvarában tanult s a melynek szabályait szigorúan megtartotta Alfánia józanabb elíteltjeiben is.

Erre a meghajlásra, a melyet még mélyebbé tett a hosszú uszályos udvari köpeny kitérése is, a herceg szomorú mosolylyal válaszolt. Aztán megfogta felesége kezét és megcsó-kolta.

A mint a hercegnő visszament helyére, az öreg király intett neki, hogy jöjjön hozzá.

— Hogy van az unokám? — kérdezte hal-kan az aggastyán.

— Egészen jól, felség.

— Tegnap kissé sápadtnak találtam és ma reggel azt hallottam, nem nagyon jól töltötte az éjszakát.

Wilhelmine hangosabban felelt:

— Nem tudom, honnan szerzik értesüléseiket, a kik azt mondták. Vilmos, az igaz, kissé érzékeny és ideges, mint a hogy a korárett elméjű gyermekek lenni szoktak. De egész-sége miatt nincs a legkevésbé aggodalmam sem, ezt meg kell mondanom.

— Annál jobb, leányom, annál jobb, — mondta a király megnyugtató kézmozdulattal. Ezalatt Hermann herceg öcsese, Ottó sze-rencsekívánatait fogadta. Ottó afektáltan haj-totta meg hosszú derekát, hegyes rőt szakállát és hosszú, érzéki orrát s észrevehetetlen köte-keződéssel a hangjában mondta:

— Sok szerencsét kívánok, kedves bátyám, sok szerencsét kívánok.

— Köszönettel fogadom, Ottó — felelt a herceg. — Elhiszem, hogy őszinte vagy és biztos vagyok benne, hogy nem fogsz semmi olyat tenni, a mi a feladatodat megnehezíti.

— Nem értem, mit akarsz ezzel mondani, — dűnyögte Ottó.

De ekkor már Hermann herceg szeretet-teljes kézmozdulattal nyújtotta kezét Renauld hercegnek, egy széles homlokú, nagyon szép szemű fiatal embernek, a ki kissé hebevgve keresett valami frázist s végül kibökte:

— Sajnálak, szegény Hermann.

— Köszönöm, kedves cousin, — felelt egy-szerűen a trónörökös. — És köszönöm, hogy eljöttél; ez nagy megerőltetésbe kerülhe-tett.

Renauld eltávozott az ilyen czeremóniákhoz nem szokott ember megvető és egyuttal nyug-talan magatartásával. Az egyenruha helyett, melyre joga volt, igen egyszerű udvari kabát volt rajta s most kissé feszélyeztetten lát-szott a miatt, hogy ruhájának egyszerűsége feltűnik minde pompa közepett.

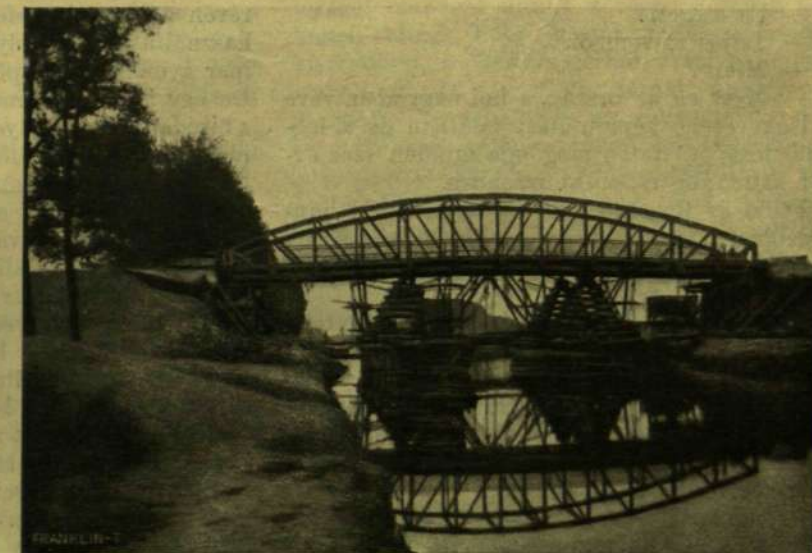
A mint Renauld elment a királyi hercegnő udvarhölgyeinek kettős sora előtt, egy női hang szólította meg:

— Úgy tesz, mintha nem nagyon jól mu-latna, felség.

Renauld megfordult. A ki ilyen kedves bi-zalmaskodással szólította meg, egy finom kis,

A HÍD A VÍZEN ÚSZTATVA.

A HÍD AZ ÚJ PILLÉREK FÖLÖTT.

A GYŐRI RÁBCZA-HÍD ÁTSZÁLLÍTÁSA. — Gerstl L. amateur fényképei.

NYÁRI DÉLUTÁN A VÁROSLIGETI SZÖRÖKÚT KÖRÜL.

törékeny testalkatú, sápadt szemű és dús aranyzőke hajú teremtés volt.

— És ön, Frida kisasszony? — mondta a herceg nagyon szívélyesen, mintha egyszerre ismerős helyre toppant volna.

— Oh, én megszoktam. Franciaországban jól fenség?

— Párisban voltam a múlt hónapban.

— Mi újat látott ott?

— Nem sokat. Párisnak most már megvan a metropolitain-vasútja. Ez levon valamit kisvárosi jellegéből, de bizony elrontja tájképeit, pedig azok de szépek!

— És mit csinálnak az emberek Párisban?

— Elég furcsa dolgokat. Most a szocializmus van divatban, meg a spiritizma tudományok. Akárcsak százhusz év előtt a köztársaság korában. Az emberek tolszoizálnak és elágyulnak a negyedik rendért. Volt két vagy három olyan sztrájk, hogy vidámabb már nem is lehetett volna, a melyek még a szalonokban is divatban voltak. Ez egy kissé mindenütt óriási pénzügyi károkat vezetett. Vegyünk még hozzá egy sereg rosz termést, a teljesen megfordult éghajlatot, tizenöt év óta nem is volt tavasz. Nincs pénz. De úgy látszik, annál vadabban mulatnak. Mindenki mintha azt mondaná: utánam a világ vége.

— Igen... a régi világ vége...

Frida szinte ünnepélyes hangsúllyal mondta ezeket a szavakat, mintha önmagához beszélne és egy belső álmat követne.

— Meglehet, — felelt Renauld herceg.

S aztán, pillanatnyilag esőnd után folytatta:

— Ha nem csalódom, ön lakott Franciaországban, kisasszony?

— Igen, három évig.

— És szereteti?

— Teljes szívemből.

— Miért?

— Mert ez az ország, a hol nagyjában véve a legkevésbé képmutatást találtam és a legtöbb jószágot. Aztán meg, oda minden száz évvel hamarabb ér, mint máshova.

Frida és Renauld herceg akaratlanul hangosabban kezdtek beszélni és beszélgetésük zaja hallható lett a ceremónia tompa zúgásában.

— Ugyan, Thalborg kisasszony, — vetette oda félhangon Wilhelmina hercegnő.

A fiatal lány elpirult és elhallgatott. Abban a pillanatban, a mint a hercegnő rászólt Fridára, Hermann herceg is összerándította homlokát és szórakozottan elfelejtett válaszolni Németország nagykövetének.

Az udvarhölgyekre következett a hódoló felvonulás sora. Hermann elé érve, Frida kissé mélyebben és hosszabban hajolt meg, mint társnői, de a mint fölemelte fejét, azt lehetett volna mondani, elkerülte a herceg tekintetét. A herceg pedig mintha különös érdeklődés-

sel nézte volna a raguzai ütközet képét, a mely vele szemben volt a falon.

A míg a hercegek, miniszterek, nagyköve-tek és udvari emberek pompázó és komor serege felvonult, az öreg Keresztély király úgy látszott, mintha elaludt volna karosszékeiben.

Az öreg király emlékeibe merült. Ez az öröm nélküli ezermónia, a melyben minde-nyütt valami fesszességet lehetett érezni, valami bizalmatlanságot és elkedvelendést, észbe juttatott egy másik, egyszerű és meleg szer- tartást, az ő koronázásának ünnepét, a mikor egész Alfánia, a nép, a polgárság, a nemes- ség igazán egyesült egy gondolatban. Milyen szép volt az! És milyen győzhetetlen remény dagasztotta akkor őt! Mennyi hittel, gond- viselésszerű küldetésének mily biztos tudatá- val fogott bele királyi feladatába!

Mindent feláldozott ennek; visszazoritott természetes hajlamaiból mindent, a mi nem egyezett meg uralkodói kötelességével és min- dent, a mi ettől eltérhetne volna. Csaknem teljesen ismeretlen maradt előtte a gyönyör, elkerülte a nőket, nem akarta egyiküket sem kitüntetni. Házassága egészen politikai volt, semmi egyéb, mint szankcionálása egy szer- ződésnek egy szomszéd állammal. És harmincz évén át türelmesen élt egy asszonnyal, a ki kétségkívül jó asszony volt és úgy mint ő, át volt hatva állásának kötelességeitől, de baj nélküli, fagyos erényű és hívős szerelmű volt.

Buzgalmaért és önmegtartóztatásáért kezdet- ben meg is kapta jutalmát. Egy háború Ausztriá- val, melyet vitélzű vezetett s melyben a maga személyében is részt vett, kibővítette Alfánia határait. A népe rajongott érte. Szigorú takarékosága és lelkiismeretes gondoskodása révén a birodalom felvirágzott. Most először használták ki komolyan a föld terményeit, az ipar gyorsan, meglepő méretekben felvirágzott. De egy különös jelenség is mutatkozott. Ebben a birodalomban, melyet azelőtt megóvtak a for- radalmi járványtól földrajzi határai s a mely- ben az abszolút monarchia intézménye mind ez ideig épsebben maradt, az ipari haladás gyorsasága azzal a váratlan következménnyel járt, hogy a szocializmus kérdése még előbb ne- velődött fel, mint az alkotmányosság kérdése. Leszokva a szegénységről és a lemondásról a főváros s a másik két nagyváros munkásai, hamarosan elfordultak a királytól s őt tették felelőssé helyzetük bajaiért, ámbar neki tar- toztak haláláért a jobbletért, a mely mégis elviselhetőbbé tette bajait. Szörnyű sztrájkok ütöttek ki, a melyeket a király kegyetlenül elnyomott, mint az olyan ember, a ki nincs szokva ahhoz, hogy kételkedjék a jogában és visszarettenjen kötelességétől.

És így, ötven évi munka után, félreismert- nek látta magát azok részéről, akikért annyit dolgozott; az egyik részük gyűlölte, a másik

gyanakodott rá. A nemesek és a gazdagok még tisztelték, de hova-tovább ezek is kezdték képtelennek tartani öregsége miatt arra, hogy akár erőszakkal szegye végét a bajnak, akár pedig az „új eszméknek” tett látszólagos ked- vezményekkel segítsen rajta. Röviden az egyik fél számára nem volt más, mint szarnok, a másik számára pedig, mint éj óreg.

Ínkább ezért, mint gyöngékedése miatt há- tározta el magát, hogy átruhazza hatalmát fiára. Hermann liberális hírében állt, a tömeg szerette és tőle várta az óhajtott reformokat. Ez a fia, a kinek becsületességét és erényeit akarata ellenére is becsülnie kellett, mindig kétségbe ejtette Keresztély királyt magavisele- tének és eszméinek különösége által, már a mennyiben ezeket érezte: hallgatag, ma- gánykedvelő, a katonai dolgoktól idegenkedő volt, minden ünnepélyességek ellensége, me- lancholikus, könyveket bűvö. Egyetlen közös gondolata sem volt feleségével, a büszke Wil- helmína hercegnővel, a ki egész lelkével régi szabású főhercegnő volt, energikus és derült s a kivel az öreg király egyetértett elvek és meggyőződések dolgában. Csak lett volna va- lami befolyása férjére! De Hermann, elme- rülve álmodozásába, már régóta lejtötte ma- kac és hallgatag szelidségével. És erre a fiára, a kiben oly kevéssé bízott, volt kénytelen az aggasztón rábíznai birodalmát!

Talált-e vajjon legalább némi vigasztalást másik fiában, Ottó hercegeben? Ez az Ottó herceg valóságos vadállat volt; elmerült bü- neiben, adósságokban zúzott, barátja és adósa volt minden zsidó bárónak, ideje fele részét Párisban töltötte, a boulevardok és éjjeli ven- déglők hercege volt.

Renauld herceg, a király unokaöccse árva volt gyermekkor óta (mennyire hálnak az emberek ezekben a régi uralkodó családok- ban!) s egészen maga nevelte fel magát. Mit lehetett volna várni ettől, a bolondtól, ettől a bohémától, a ki az egész évben nem jelent meg egyszer az udvarnál, cimboraságban élt a művészekkel, poétákkal és újságírókkal és nyilvánosan tüntetett azzal, hogy semmit sem ad származására és rangjára?

És ez volt az egész uralkodó család. Mert lehetett-e számba venni a kis Vilmos herce- get, Hermann fiát, egy gyöngö, idegbeteg öt éves fiúcskát, a ki mindig beteg volt és két- ségkívül nem fog sokáig élni? De hiszen az anyja egészséges és erőteljes, apjának ifjúsága pedig erényes volt. Miért bűnhődik hát meg ez az ártatlan gyermek? Ósének, XI. Keresztélynek szenvedélyes bolondságáért vagy ük- anyjának, Ortrud királynének erotikus örül- ségért? Vagy pedig ő fizet meg a fizikai és morális túltelherelésért, az uralkodó és katoná- kodó hercegek emberföltött munkájáért, a kik felöltöttek egész életüket egy szakadatlan erő- ködségekben és csaknem valamennyien belepusz- tultak a nagy igyekezetbe? Vagy több év- századi rokonok között, vagy merő politikai érdekből kötött, szerelem nélküli házassá- gokért? Vajjon ezek nem hagytak meg egyebet az utolsó Marburg ereiben, mint romlott és elszintelenedett vért?

Szegény királyi faj! A mennyire elszegé- nyedik a vére, ugyanannyira elgyöngül a lelke is. Egyébiránt így volt ez egész Európában: az uralkodó családok nagyobb részében meg- látszott a királyi hit és erények meggyöngü- lése, valami fáradtság, az uralkodásból való kiábrándultság s a tőle való félelem. Érezni lehetett rajtuk a vágyat, hogy visszatérjenek a normális életbe, a hogy az egész világ él, mintha a méltóság elszigeteltsége rájuk nehe- zedne és mintha több unalmat látnának benne, mint büszkeséget. És nemcsak hogy sokan közülük ugyanolyan módon éltek, mint alattvalóik és ha megtartották is maguk körül valami maradványait a ceremóniáknak, csak kényszerűségből tartották meg, hanem úgy is gondolkoztak, mint az egyszerű alattvalók s a kor minden erkölcsi betegsége behatolt az uralkodó családokba.

És az öreg király fokozódó szomorúsággal gondolta végig az uralkodók almanachját. Itt egy idegbajos eszászárné, a ki morium-mérge- zésben szenvedett. Ott egy irodalmárkódó ki- rályné, a ki gyakorolhatná a királyi mester- séget, de inkább írta akar lenni, koldulva pol- gári származású kártársainak tetszését, kinyo-

matja műveit minden nyelven és pályázik az akadémiák díjaira. Amott egy morózus király, a ki sohasem mutatja magát alattvalói előtt s nem gondol egyébre, mint hogy mikép taka- ríthatna meg mennél több pénzt tudományos utazásokra s nem vágyik egyébre, mint hogy jó geográfusnak tartsák. Nem messze egy melománias herceg egy éjszakán, hatyúti kö- zött, belefojtotta magát a szinpad dekorációk módjára kiépített partú niebelungeni tóba. Egy másik herceg a szeretőjével együtt lett ön- gyilkos, egy harmadik egy táncosnőt vett fele- ségül. Ezek voltak az uralkodó házak, a me- lyek az utóbbi években a legtöbb napi hírt szolgáltatották. Az uralkodók egyformáknak val- lották magukat a többi emberekkel. Olyan uralkodót, a ki hisz a maga isteni jogában, nem lehetett látni mást, mint a német csá- zárt, a czárt, a török szultánt és végül Alfánia öreg királyát.

És aztán a republikánus Franciaország, zsákmánya a kronikus rendetlenségeknek, lázas görcsökben vergődve, abban meríti ki erejét, hogy nevesse az állami szocializmust és egészen neki makedonik ennek a végzetes kísérletnek. Spanyolországban öt év óta be van hozva a köztársaság. Angolországban, Bel- giumban és Olaszországban ingadozik a mo- narchia intézménye. Valami feloszloban van Európában...

— Sajnos, — gondolta XVI. Keresztély — a királyok elmúlnak, mert nincs bennük többé hit.

(Folytatása következik.)

PÁRISI SPECIÁLITÁSOK ÉS TIPUSOK.

Párisi levél.

Az idegen, a ki csak pár hétre jön Párisba, bármint lelkiismeretesen végignézi is a fran- cia főváros látványait, ha ismeri is Páris zajos boulevard-életét, az elegáns embertöme- get, mely auto-kban végigszárgul délutánon- ként az utcákon vagy az arnyas Bois útain, azért még nem mondhatja, hogy igazán ös- meri Páris. Mert a párisi élet igazi típusait, a jellegzetesebbeket, nem a csillogó felszínen, hanem lejjebb, a kevésbé jómódú francia osz- tályokban találja meg. Ilyenkor nyáron, mikor a cifra embersereg a dívatnak bódólvá, szét- röppent a szélrozsza minden irányában, ilyen- kor találkozzunk mindenütt azokkal a szürke alakokkal, a kik máskor csak bizonyos város- negyedekben mutatkoznak, vagy pedig elkerü- lik figyelmünket. Mag jobb módú polgártársaik a pihenés hónapjait felun vagy tengerparton élvezik, ők itt nyaralnak a főváros gyönyörű nyilvános kertjeiben s kihasználják Páris in- genyes vagy olcsó szórakozásait.

Egy felolvasáson voltam tegnap. Véletlenül kerültem oda, a szola figyelmeztetett, mialatt a *Bibliothèque de la ville de Paris* érdekes kiállítását végig néztem, nem akarom-e Man- nin történés előadását Viktor Hugóról és a régi Párisról meghallgatni. Bementem és nem bántam meg. Az előadás épen olyan érdekes volt, mint a hallgatóságnak. Csupa speci- alitás, főleg a nők: ósdi, tipikus alakok, ruhájuk épen olyan fakó, mint az arcuk. Fiatal alig van közöttük, modern alak az egész teremben három volt, de az érdeklődés a fel- olvasás iránt annál nagyobb. Ezek nem a ru- hájukat mutogatni jönnek, de tanulni, élvezni. Csak úgy lesik a felolvasó ajkairól a szót; a szemük csillog az örömtől, érdeklődéstől. Mellettem egy nagyon öreg asszony ül, tér- dein egy nyitott bőrtáska, a kezében egy könyv, a melyben a felolvasás megkezdéséig is buz- gón olvas.

Az ember e közönséget nézve mindenütt képzelni magát, csak Párisban nem; pedig mégis, ezek az alakok csak itt létezhet- nek. Hamisítatlan francziák ezek, szorosan összefüggnek ezzel a régi várossal, mert régi kultúra kell ahhoz, hogy a szegényebb osztá- lyokban is magasabb intelligencia fejlődhes- sék. Ezen a közönségen látszik, hogy ösmeri nemzetének klasszikusait legalább névről és tudvágyát jött kielégíteni ide.

Párisi specialitás és egészen előtű a ren- des típusú a fiatal, jómódú úri leány is, a ki léha mulatságok helyett, idejét szegény gyermekek nevelésére és gondozására fordítja.

PILLANATFÉNYKÉPEK A BALATON-LELLEI VÁSÁRRÓL.

Minden városnegyednek meg van a maga egye- sülete, melynek leány tagjai negyedük szegény gyermekeit tanítják, gondozzák, varnak szá- mukra, ápolják őket, ha betegek, szóval helyet- tesítik náluk az anyát, a kit kenyérkeresete reggeltől estig házon kívül tart. Szép és nemes czél felkarolni az elhagyott gyermekeket és nem kis feladat, mert az a fiatal úri lányok- nak majdnem minden idejét igénybe veszi. Igazi önkényes évet végeznek a jótékony- ság szolgálatában, de ez csak a javukra válik, mert a nyomor megismerése, a kötelesség gyakorlása megedzi őket, megnevesíti lelkü- ket, a gyermekekkel való bánásmód pedig elő- készítik őket az életre, igazi hivatásukra: a családanya fontos szerepének helyes betölté- sére. Megvan az elégtételük azonban már előbb is, mert mint eme tevékeny úri leányok egyike beszélte nekem: növendékeik hibája és ragasz- kodása meghiúsít.

Kevésbé rokonszenves alak mára «marieuse». Így nevezik azokat az úriasszonyokat, a kik szűkös jövedelmüket a házasságszerzés révén gyarapítják. A «marieuse» legtöbb esetben tit- kolja hivatását, azaz azt a színezetet akarja adni magának (természetesen nem a hivatásos «marieuse»-öket értem) mintha önzetlenül cselekednék, sőt akkor is, mikor zsebre vágja a dús perzenteket, azt affektálja, hogy e pénzét jótékony czélra adja, minthogy állítólag Párisban ez szokásos dolog. A dús gazdag Uzés hercegnőről, a kinek főszenvédelye ösmerő- seinek házassítása, beszélik, hogy a felektől ő is dús perzenteket szed, de persze jótékony czélra, s legutóbbi esete kerek 100,000 frankot jövedelmezett volna neki egy emberbaráti czélra.

A «marieuse» többnyire özvegy, rég túl van a fiataliságon, imádja a fényűzést és szereti az előkelőt adni. Egy nagyon vagyonos, tiszte- letre méltó úri asszonyt ösmerek, a ki nem is álmodja, minő mesterséget folytat az ő háta mögött... a saját édes anyja. Hja! Páris nagy, ebben a rengetegben elvesznek az emberek. Innen az a nembánomság, egymással való nemtörődés, a mit minden lépten-nyomon tapasztalhatunk.

Az emberek nem feszélyezik magukat, kiki úgy cselekszik, mint az neki jól esik és sen- kinek sem jut észbe csudálkozni vagy meg- botránkozni másnak a még oly fesztelen, vagy excentrikus magaviseletén.

Ezt sokszor megfigyeltem tavasszal, mikor a társaság *crème*-je kiinn sétált a Bois de Boulogneban. Láttam ott nőket nagy díszben és legegyszerűbb öltözetben, olvasva vagy kézi- munkázva a fűben, vagy feszesen sétálva, mint nálunk, a Stefánia-úton szokás, csak hogy mig nálunk egy bizonyos osztály viselkedése nyilvános helyen mindig sablonosan egyforma, a párisi, egészen egyénisége, hajlama, kedve szerint cselekszik. Nem ismerik... ez a nyitja a dolognak. Bizva abban, hogy nem találko- zunk ismerőssel, a szerelmesek viselkedése Páris- ban néha majdnem botránys, az ember nem tudja nevesse-e vagy boszankodjék, mikor

világos nappal, a parkokban a sans-gène csó- kolódzó vagy legalább is nagyon bizalmasan együtt ülő szerelmes párokat látja.

Talán a világon sehol sem látni annyi szer-elmes párt, mint itt Párisban, vagy talán csak azért tűnnek fel, mert nem feszélyezik magukat? Este felé le szoktam járni a laká- sommal szemben levő gyönyörű Parc Mon- ceauba egyet járni, friss levegőt szívni, ha messzebb menni nem akarok. Remek egy park ez, üde bársonyos gyepeivel, különleges fáival, bokraival, virággyaival, szobraival, igazi kis paradicsom, egy darab Margitsziget a város közepén, de estefelé jóformán nincs pad, a hol szerelmes pár ne ülne nagyon bizalmas közél- ségben és nem rebbennek szét, ha a járókelők lépteit hallják: nem törődnek az idegennel. Mert a ki a Parc Monceauban találkozik ideáljával, az bizonyosan a város másik végé- ben lakik és így nem tart a felfedeztetéstől.

M. Hrabovszky Julia.

AZ ANGOLOK PANTHEONJA.

— A kibővített Westminster-ről. —

Az európai sajtó szelvényében-hosszában bejárta a hír: szűnnek bizonyult az impozáns West- minster-Abbey az Úrban elszenderült legújabb halhatatlanoknak befogadására. Nincs több hely itt Angolország nagyjai számára ebben a hatalmas épület-tömegben, melynek már a kerülete is oly nagy mértékben el van halmozva a kiváló egyéniségek sírhantjaival, hogy — miként az történeti hitelességgel meg vagyon állapítva, — évszázadok folyamán a talaj 8-9 lábnyival magasabba emelkedett a föld eredeti színvonalánál az apátság kolosszális temploma körül.

És most a «sordültig» megtelt ez a világ- hírtü temetkező hely. Anglia jelenleg élő kivá- lóságai már-már annak a veszedelemnek néz- hetek elébe, hogy holtuk után szépepeken kiszorúlnak a Westminsterből, arról a helyről, melyre ők is joggal tarthatnak igényt a a melyért — meghalni is érdemes. Semmi két- ség: itt csak kétféle módon lehetett segíteni a «szorult» állapotban. Vagy revidálni a régi halhatatlanokat s felszítani őket a valódi halhatatlanok és kevésbé halhatatlanok cso- portjára s ez utóbbiakat más helyre telepitni, — vagy pedig szép szerével kibővíteni a West- minster-Abbey oldalszárnyait. Ez az utóbbi módszer mindenesetre a legkegyeltesebbe, — ámátor azt sem lehet tagadni, hogy a mai angolok déd- és úkapái annak idejében a halhatatlanság fogalmát meglehetősen tág sza- badelviséggel értelmezték s ennek követke- zményeképpen hajdanán a híres pantheonban nagy könnyűséggel helyet talált a nagy költők és hadvezérek mellett az is, ki a cipő-felső- részt vagy a rezisztót feltalálta. S az angol közvélemény megkegyelmezett a kevésbé hal- hatatlanoknak is: a Westminster kibővítése mellett szavazott.

A SZANATÓRIUM PAVILLONJAI.

A westminsteri hatalmas St. Margaret-templomról, melynek jelenlegi főépületét még III. Henrik kezdte építtetni 1220-ban a valójában a fia: I. Edward fejezte azt be, — egészen méltán jegyzi fel Walcott, a templom kiváló történetírója, hogy a Szent-Péter- és Szent-Pál-székesegyházakon kívül nincs egyetlen más egyházi épület sem, mely e templomnál nagyobb régiséggel vagy érdekesebb alapítással dicsekedhetnék. Történelme a legszorosabb összefüggésben áll az angol parlament változatos élettörténetével.

Ez a híres-neves Westminster-Abbey már a XIII. század óta valóságos Pantheonja Angolország legkiválóbb egyéniségeinek. A templom arányairól kellő fogalmat alkothatunk magunknak, ha idejegyzem, hogy a jelenlegi fő-épület teljes hosszúsága, beleértve a VII. Henrik kápolnáját is, 531 láb (164 méter); az oldal-szárnyak szélessége 203 láb (62 m.), a tető magassága 102 láb (31 m.) és a tornyok magassága 225 láb (69 m.) Az Isten dicsőségére emelt ez a kolosszális műalkotás nem egyéb, mint egy ércnél maradandóbb óriási síremlék, melynek árnyékában az emberiség és művelődés történelmének százakra menő úttörője aluszsza örök álmát. E megbecsülhetetlen fontosságú temetkezési helyen a hitvalló Edwárdtól kezdve II. Györgyig számos angol

A NŐ-BETEGEK PAVILLONJA.

a kik, — elismerjük, — valamennyien föltétebb tekintélyes és számottevő férfiak lehettek a maguk idejében, de a kikeről a könnyörtelen idő lassacskán teljesen lekoptatta a halhatatlanságot.

A dicsőséges multu St. Margaret-templom megszentelt falai között is azokon kívül is se szeri, se száma azoknak a szebbnél-szebb emlékműveknek, melyek egy-egy alant nyugvó híres férfiú szellemi nagyságát hirdetik. Ezek az emlékjelek, — melyek a legváltozatosabb s legleleményesebb formákban jutnak kifejezésre, az idők haladtával rohamosan szaporodnak. A nagyok iránti kegyeletnek illetően megkapó nyilvánulási ezt az impozáns Pantheon ma már az emlékjelek valóságos, páratlanul álló múzeumává tették. Az újabbak közül felemeltésre méltónak találok például, hogy a templom délkeleti végének szép előcsarnokát, — tehát már nem is egy egyszerű emlékjelet, hanem egész épületrészt, — Carolina, Sherbrooke grófnő építtette, nagynevű férje, Viscount Sherbrooke (Robert Lowe) emlékeztére, a ki Gladstone első kormánya alatt Chancellor of the Exchequer volt. Sok nevezetes egyéniség emléket örökíti meg a templom ablakainak bámulatosan szép üvegfestményei is; ez különösen divatos módja újabb időkben a kegyelet nyilvánításának.

A pompás üvegfestményű ablakok egyike, — hogy példákat is említek, — Lord Hather-

leynek (William Page Wood) emlékét örökíti meg, a ki 1868—72-ig volt Angolország nagytehetségű lord-kancellárja. Egy másik templom-ablak, melynek nagyszerű üvegfestménye a látogatók figyelmét hamarosan magára vonja: a szenális Lord Farnborough emlékeztetének van szentelve, a kinek egyénisége előttünk is azonnal ismeretessé lesz, ha felemlitem, hogy e nemes lord most említett neve alatt nem más rejtőzik, mint a jeles Sir Thomas Erskine May, az angol alkotmány mély tudású történetírója. Egyik-másik munkája már jó magyar fordításban is közkezen forog.

Az angolok monumentális Pantheonjának teljes épségben tartása és fokozatos fejlesztése esetről-esetre természetesen horribilis összegeket igényel. S e tekintetben az angol áldozatkészség ellen a legcsekélyebb kifogás sem emelhető. Az angol parlament 1758. óta több alkalommal szavazott meg nagyobb összegeket a St. Margaret-templom restaurálási költségeire. — Arnold Wright és Philip Smith angol történészeknek az ezeréves Westminster multjáról és jelenéről írt nagy munkájából olvasom például, hogy a parlament a jelzett czélokra 1799-ben 6721 font sterlinget (161,304 koronát), három évvel később újabb 4500 fontot (108,000 kor.), 1813-ban 3059 fontot (73,416 kor.) szavazott meg; 1824-ben és 1845-ben szintén igen tekintélyes összegekkel

TEJ-IVÓ FÉRFI-BETEGEK.

SZEGÉNY TUDÓBETEGEK SZANATÓRIUMA NAGYVÁRADON.

leynek (William Page Wood) emlékét örökíti meg, a ki 1868—72-ig volt Angolország nagytehetségű lord-kancellárja. Egy másik templom-ablak, melynek nagyszerű üvegfestménye a látogatók figyelmét hamarosan magára vonja: a szenális Lord Farnborough emlékeztetének van szentelve, a kinek egyénisége előttünk is azonnal ismeretessé lesz, ha felemlitem, hogy e nemes lord most említett neve alatt nem más rejtőzik, mint a jeles Sir Thomas Erskine May, az angol alkotmány mély tudású történetírója. Egyik-másik munkája már jó magyar fordításban is közkezen forog.

Az angolok monumentális Pantheonjának teljes épségben tartása és fokozatos fejlesztése esetről-esetre természetesen horribilis összegeket igényel. S e tekintetben az angol áldozatkészség ellen a legcsekélyebb kifogás sem emelhető. Az angol parlament 1758. óta több alkalommal szavazott meg nagyobb összegeket a St. Margaret-templom restaurálási költségeire. — Arnold Wright és Philip Smith angol történészeknek az ezeréves Westminster multjáról és jelenéről írt nagy munkájából olvasom például, hogy a parlament a jelzett czélokra 1799-ben 6721 font sterlinget (161,304 koronát), három évvel később újabb 4500 fontot (108,000 kor.), 1813-ban 3059 fontot (73,416 kor.) szavazott meg; 1824-ben és 1845-ben szintén igen tekintélyes összegekkel

A KAZÁNHAZ. (Közepeben a ledőt kémény maradványa látszik.)

A KAZÁNOK ÉS A BESZAKADT PINCZE-BOLTOZAT.

járult az öreg épület fentartásához s azóta is állandóan sokat áldoz arra, hogy a Westminster-Abbey egyben a modern igényeknek is meg tudjon felelni.

És most ki kell bővíteni ezt a szépséges Pantheon. Mert sok ám a halhatatlan és azoknak helyet kell csinálni. Szerencsés ország és boldog nemzet az, mely annyi kiváló polgárával dicsekedhetik!...

Zsoldos Benő.

SZEGÉNYEK SZANATÓRIUMA.

A hivatalos, teljes neve: Szegénysorsú tudóbetegek gyógy- és üdülőhelye Nagyváradon. Egy tekintet a fővételekre, a melyeket az intézetről közlünk, megmutatja, hogy nem milliomosok számára készült. A legyszerényebb, a leggyeszterűbb csomagolásban osztogatják benne a legdrágább portékát, a mi a dollárkirálynak is olyan kedves, mint a napszamosnak: az egészséget, a gyógyulást.

A szegénysorsú tudóbajosoknak ez a sanatóriuma a maga nemében a legelső Magyarországon, Nagyvárad jó szívének büszkeségre méltó eredménye. Az ottani Tudóvész ellen védekező egyesület egésze alatt teremteték meg, a melynek a héten elhalt Szegény Pál püspök mellett Andrássy Gyula gróf belügyminiszter a védnöke és Glatz Antal

A KAZÁNHAZ, A LEDŐLT ÉS A MEGMARADT KÉMÉNY.

AZ AUGUSZTUS 8-IKI ORKÁN PUSZTÍTÁSA AZ ÚJSZEGEDI KENDER-GYÁRBAN.

BERKETZ ISTVÁN UTÓDA
 *** kelmefestő és vegytisztító gyára ***
 Budapest, IX. ker., Kinizsy-utca 14. szám. Cégtulajdonos: Kovács Endre.

Kitüntető: Páris, Bécs, Budapest, Szeged.
 Alapított 1864.
 Telefon 63-36.
 Vidéki megbízások pontosan teljesítenek.

Gyűjtőtelepek:
 Andrásy-út 50. szám.
 Lipót-körút 16. szám.
 Izabella-utca 66. szám.
 Rákóczi-út 78. szám.
 Üllői-út 30. szám.
 Váci-utca 51. szám.

Technikum Mittweida
 Igazgató: A. Molnár, tanár. 19073 (Bécs királyság.)
 Magasabb technikai tanítást elektro- és gépészmérnökök, technikusok és művészek kiképzésére. Gazdagon felszerelt elektro- és gépészeti laboratóriumok. Gyári tanulmányok. 3610 hallgató a 38. iskolai évben.
 Program stb. díjtalanul a titkárság által.

Ha őszül a haja
 ne használjon mást, mint a
„STELLA“-HAJVIZET,
 mert ez nem hajfestő, de oly vegyi összetételű szer, mely a haj eredeti színe adja vissza. Üvege 2 K.
ZOLTAN BELA gyógyszerárban,
 Budapest, V/49, Szabadság-ter, Sétány-utca sarkán.
 12445

Feltűnést keltenek TITANIA gyöngyös-gözmosságok
 Egy gyermek mossa vele az előbbihez képest 1/3 idő alatt a ruhát hófehérre.
 Minden gépet próbára 55 koronától feljebb.
 :: Képviselek keresteknek ::
 Bizonyítványok, prospektusok ingyen. 12607
TITANIA-művek, Wels 179
 O.-Oesterr.

Akar-e szép lenni?
 Akkor ne használjon mást, mint a legjobbnak általában elismert
Rogátsy-féle magyar pipere-boraxot,
 amelytől rózsás, üde, selymes arcbőrt nyer, eltünteti a ráncokat, szepit, májfoltot, pattanásokat, stb.
Nyaralásnál nem nélkülözhetjük, mert a legkeményebb talajvizet is megpuhítja. Kiváló háztartási szert, szennyelést, izadás és szájbűz ellen. A fogak fehéritése és éptartása tekintetében bámulatos hatással bír. Mint univerzális háztartási gyermekápolásnál és háztartásban a legjobb lelkiismerettel ajánlható.
 — Egy doboz ára 30 és 75 fillér. —
 Rogátsy-féle borax-csomag 1 K, borax-szappan 80 f., borax-póder 1 K 20 f., borax-fogkrém 50 fillér.
ROGÁTSY KÁLMÁN drogériája,
 Budapest, VII., ker., Rákóczi-út 10. szám.

Rozsnyay Pepsin bora.
 Kellemsen is, kiváló jó hatású szer étvágytalanság, rendetlen emésztés és gyomorgyengeség ellen.
 Édesen közben véve, megőv a gyomortelítéstől. Egy üveg ára 3 kor. 20 fill.
 12393 Kapható: minden gyógyszerárban valamint
ROZSNYAY MÁTYÁS
 gyógyszerárban
ARAD, Szabadság-ter.

ŐLDES MARGIT CRÈME
 LEGJOBB ARCSZÉPÍTŐ SZER

Serravallo
CHINA-BOR VASSAL
 Hygienikus tisztítás 1908. Legmagasabb kitünt. Erősítőszere gyengélkedők, vöröszegények és lábbadozók számára. ztvágygerjesztő, ideg-erősítő és vörösvérítő szer.
 Kitűnő íz. 3000-nél több orvosi vélemény.
J. SERRAVALLO, Trieste Barcola.
 Vásárolható a gyógyszerárakban filléres üvegekben 4 K 2.00, egész literes üvegekben 4 K 4.80.

Kleinert's
 THE BEST
 KLEINERT
 AMBASSADOR

Önkényes ajándék
 azoknak a hölgyeknek, a kik a Kleinert-féle izasztó-lapokat kipróbálni akarják. Kleinert-féle „Gem” (legfinomabb gummilappal). Kleinert-féle „Ambassador” (legjobb trikot-izasztólap). Kleinert-féle „Featherweight és Beauty” (legfinomabb szövet könnyű gummidörzsölő).
 Ennél fogva teljesen ingyen ajánlunk 300 pár jólismert Kleinert-féle harisnyatartót (párként 2 kor. értékben) annak a 300 hölgynek, a kik legkedvesebb 1908 aug. 20-áig a fenti izasztólapokról, melyek véleményünk szerint a legjobbak és legmegfelelőbbek, értesítésüket hozzánk beküldik. A választ Kleinert Company, Wien, I., Wollzeile Nr. 9. címre kérjük. A levelek beérkezési határideje 1908 augusztus 20. Oly értesítések, melyek a mi izasztólapjaink egymás fölötti előnyeit részletezik, elsőbbségben részesülnek azokkal szemben, melyek nem egyéb, mint pusztán elismerőlevelek. Ezen izasztólapok minden elsőrendű üzletben kaphatók. A 300 pár harisnyatartó az év augusztus havában lesz szétküldve. A 300 nyertes hölgy nevéit betekintés céljából készítenélben fogjuk tartani.
I. B. Kleinert Rubber Co., New-York
 London, Páris, Hamburg, Wien, Milánó, Brüsszel.

ÉKSZEREK, EZÜSTNEMŰEK,
 gyári áron egyházi szerek, órák, angol francia és china-ezüst dísz tárgyak, a legújabb angol rendszer szerint beszereshetők részletfizetésre
Sárga János ékszergyártó
 Kolozsvárt.
 Köpes nagy árjegyek ingyen.

Új zseb-messzelátó kompaszszal és tűkörrel

összetekelt, nagy messzelátóval, egyúttal nagy tűkörrel, gyújtóúveg és szemlőrő gyanánt használható, kényelmesen szobban hordható, darabonként csak K 1.50, 3 db K 4.—
 Ha nem tetszik, pénz vissza. — Szétküldés előfizetés vagy utánvétel mellett. — Cs. és kir. udvari szállító

Konrad János kivitelháza Brúx 1268. sz. (Csehország)
 Igenen és bérmentre küldöm kivételre mindenkinet fűrjegyzékemet 3000 képpel.

Ujdonság!
 Amerikai íker fagyaltgőz, Egyszerre kétféle fagyalt és jegesítő vagy parlat készíthető. Készítése egyszerű, kényelmes. Működése gyors és kényes. Kiválóan erős és tartós. Némelyekben minden háztartásban, cukrászokban, kávéházban és vendéglőkben.
 Liter tartalom 2 5 4 3
 10.— 12.50 15.— 20.00 — 25.— 30.—
 Leírás és használati utasítás, valamint nagy képműveleket kiadásra ingyen és bérmentre küld.

KERTÉSZ TÓDOR
 Budapest, Kristóf-ter.

BÁRÓ KEMÉNY ZSIGMOND ÖSSZES MŰVEI
 Közrebocsátja **GYULAI PÁL**
 Most jelent meg a XII. kötet:
Forradalom után
 *
Még egy szó a forradalom után
 Ara füze — — 5 kor. 40 fillér,
 vászonkötésben 7 « 80 «
 Kapható: **Lampel R.** könyvkereskedése (Wodianer F. és Fial) részvénytársaságnál Budapest, VI. ker., Andrásy-út 21. szám és minden könyvkereskedésben.

Jövedelmező HOMOK — ARANY Csekély befektetés.
 ha cementtel lesz keverve és kézi vagy erőüzemre berendezett gépekkel elismert elsőrendű betonfalazótégglak, cementfödéserepek, fali és padlólapok, vályuk, csövek stb. gyártásra fel lesz dolgozva. A gyártás egyszerűségénél fogva mindenütt lizhető hol homok, kavics, vagy salak stb. áll rendelkezésre. Ajánljuk üzemünket megtekinteni. Gépek különböző árakban. — 66. számú jegyzék ingyen.
Levelezés magyar nyelven.
Leipziger Cementindustrie Dr. Gaspary & Co.
 Markranstädt bei Leipzig. 12771
 Különlegességi gépgyár homok értékesítésére.

VASÁRNAPI UJSÁG
 SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. BUDAPEST, AUGUSZTUS 23.
 34. SZ. 1908. (55. ÉVFOLYAM.)

Szerkesztőségi iroda: IV. Beáltanoda-utca 5. Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.
 Előfizetési feltételek: { Egész évre ————— 16 korona. A Világkroniká-val ————— 8 korona. negyedévenként 80 fillérel több.
 Félévre ————— 8 korona. Negyedévre ————— 4 korona.
 Külföldi előfizetésekhöz a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

SZMRECSÁNYI PÁL PÜSPÖK HALÁLA.
 1846—1908.

HARANGOK sirató kongása között a múlt héten nagy útat tett meg egy virágos érczkoporsó. Svájczból, az Engadin havas, jeges hegyei közül indult el, St.-Moritzból és jött lejjebb, egyre lejjebb, kék vizű tavak mellett, zúgó fenyvesek között haza, szép Magyarországra. Mennél közelebb jött, annál több virág, koszorú sietett feléje, annál több harang kondult meg bánatos üdvözlésére. Vitte a vonat, először Biharország fővárosába, a hol fekete gyászpompába borult palotája várta, onnan megint tovább, végső állomására, a hol egykor bölcsője rengett Szmracsányi Pálnak, most már koporsója pihen, egy sárosmezei községbe, Daróc falujába. Immáron ott nyugszik apái mellett a régi esaládi sírboltban Szmracsányi Pál, Szent László egyházmegyéjének főpásztora, a hamar elhunyt nagyváradi püspök.

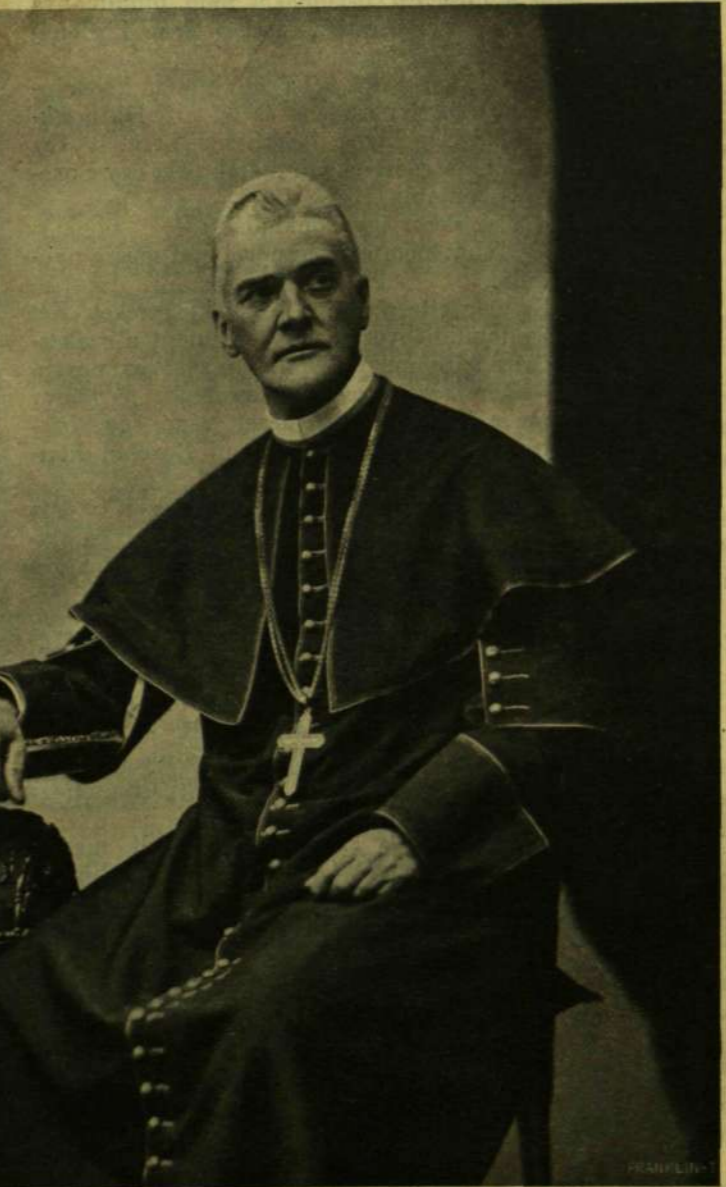
Szmracsányi Pál mindössze hatvanhat esztendő volt, tehát még jó távol az agastyán-kortól, hogy meghalt. Fejét még nem borította el teljesen a tél hava, mikor szívének, a melyben pedig annyi nemes, szerető melegség lakozott, ki kellett hűlnie. Az élete tehát rövid volt: de épepésséggel nem szegény se munkában, se érdemben, se eredményben. A hatvanhat esztendő főpap már tizenhat esztendeje ült a püspöki széken és mint püspöknek már második rezidenciája volt az, a hová koporsóját örök pihenőhelye felé vezető útjában búcsúzni bevitték. Mielőtt a nagyváradi püspöki palotának — ezelőtt öt esztendővel, 1903 május havában — ura lett, már egy évtizednél hosszabb időn át, 1891 óta szepesi püspök volt, nemes és hűséges öre, pásztora, gondozója úgy hite és egyháza, mint hazája és a magyarság érdekeinek.

Szmracsányi Pál püspök mintája volt az úri, magyar papnak, ama sajátos, érdekes és nobilis fajtanak, a mely méltán lehet büszkesége a magyar klérusnak. Az előkelőségnek valami speciálisan kedves és teljes harmóniája sugárzott az egyéniségéből. A magyar úri léleknek ez a harmóniája annyi sokféle nobilis erényből szövődik össze, hogy alapvirtusát és uralkodó-vonását szinte bajos megállapítani. Az azonban bizonyos, hogy szinte predesztinálva van magasabb, nagybrendű vezető föladatak teljesítésére, az uralkodásnak egy vagy más ágára, mert tele van

tapintattal, megértéssel, nehéz helyzetekben is a helyes, az igazi út megtalálásának eredendő képességeivel. Az ilyen léleknek sehol se lehet alkalmasabb területe a maga kitűnő tulajdonságának nemes és hasznos kifejtésére, mint a szeretet birodalmában, a lelkek életének földjén.

Szmracsányi Pál, a ki veleszületett hajlandóságból kíváncskodott Isten szolgálójának és lépett a papi pályára, soha se volt harcias lélek. És a kinek se hivatása, se kedvtelése nem volt a harc, — mindig győzött, mindig diadalmaszkodott, mert hiszen a diadal, az a — béke és az ő egyéniségéből, a szelleméből, a munkájából mindig a békeesség áradt, valami szelid és vonzó világosság, a melyben egyszerre meg kellett látniuk az embereknek, hogy nagyobb, igazabb jót e földön mit se kívánhatnak egymástól és mit se adhatnak egymásnak, mint a szeretetet.

Ez a lélek, ez a szellem gyűjtött egy nem épen hosszú élet folyamán oly sok igaz részvétet a nagyváradi püspök koporsója köré. — Életrajzi adatainak teljességéül elmondjuk, hogy Szmracsányi Pál 1846 május 2-ikán született Sárosmezejében, Darócson, a hová családja — a mely nemesi levelét és ősi birtokát már hatszáz esztendővel ezelőtt szerzte — Liptó vármegyéből került. Az édesatyja Szmracsányi Ödön, édesanyja a Berzeviczy család bárói ágának utolsó sarja, Berzeviczy Mária bárónő volt. Szve hajlandóságából lépett a papi pályára és tanulmányait elvégezvén, 1869-ben szenteltetett pappá. Nyiregyházán, Makláron és Egerben káplánkodott, de csak rövid ideig. 1871-ben már érseki könyvtáros és szentszéki aljegyző lett, mikor pedig **Santakovics** érsek elhunytával **Bartassa József** lett Eger érseke, első titkárává nevezte ki a fiatal Szmracsányit, a kit már növendékpap korából ismert és becsült. Minden állásában kitűnően, nagy tapintattal és hűséggel töltötte be

SZMRECSÁNYI PÁL PÜSPÖK.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban, Budapest, IV., Egyetem-utca 4.